

5é
PRIMÀRIA

VALENCIÀ

TIL

Tractament Integrat de Llengües

PROJECTE

FÈRTIL

bromera

Presentació

El llibre que teniu a les mans forma part del Projecte Fèrtil, la proposta de Bromera que situa l'alumnat en el centre del procés d'ensenyament-aprenentatge.

El Projecte Fèrtil inclou com a eixos vertebradors els **objectius de desenvolupament sostenible de l'Agenda 2030**, a fi que els xiquets i les xiquetes adopten mesures urgents davant la degradació del medi ambient, identifiquen els beneficis d'un consum responsable, adquirisquen hàbits de vida saludables, valoren positivament la diversitat personal i cultural, detecten situacions de desigualtat i exclusió, resolguen els conflictes de manera pacífica, i utilitzen els recursos digitals i tecnològics d'una manera ètica.

Perquè tot això siga possible, és imprescindible treballar, a més dels coneixements, les actituds i les destreses. En definitiva, les **competències clau** que necessitaran per a desenvolupar-se com a persones, exercir una ciutadania activa, incorporar-se a l'edat adulta d'una manera satisfactòria i poder dur a terme un aprenentatge permanent al llarg de la vida.

Destaquem, a continuació, alguns dels pilars del llibre de Valencià del Projecte Fèrtil:

Tractament integrat de llengües

El tractament integrat de llengües (TIL) permet evitar duplicitats, de manera que els continguts comuns dels currículums de Valencià i Castellà es tracten només una vegada. A més a més, es remarquen les semblances i les diferències entre un idioma i l'altre. Finalment, l'ús d'una mateixa terminologia lingüística permet a l'alumnat establir connexions fàcilment i **transferir coneixements** d'una llengua a l'altra.

Combinació de treball individual i treball col·laboratiu

El treball individual permet desenvolupar l'**autonomia** i la **iniciativa personal**, mentre que el treball col·laboratiu afavoreix la interacció d'alumnes amb perfils diferents i millora les **destreses socials**, alhora que atorga al professorat un rol menys rígid: acompanya, orienta, dona suport, suggereix, modera, pregunta i introdueix continguts.

Aprenentatge significatiu

Per a aconseguir que l'alumnat connecte amb els continguts curriculars, n'ha de percebre la utilitat i la relació amb l'entorn, per això hi ha una selecció acurada de **sabers bàsics o essencials** i una gamma variada de **situacions d'aprenentatge** que els doten de context i que conviden a posar-los en pràctica..

Interdisciplinarietat

Encara que els continguts curriculars s'organitzen en àrees i matèries, no hi ha un límit real entre els coneixements de cada disciplina. El Projecte Fèrtil aposta per trencar eixa falsa barrera i trobar **punts de connexió** a través dels textos, les activitats i les tasques.

1. Vides extraordinàries	10
2. Molta humanitat	26
3. Tan iguals, tan diferents	42
4. Fem equip	58
5. El bosc de la memòria	74
6. Atenció a la imaginació!	90
7. Tin cura de la natura	106
8. Del passat al futur	122
9. Cossos diversos	138
10. Notícies universals	154
11. Recursos limitats	170
12. Un tresor que cal guardar	186

Banc d'activitats digitals en línia
(disponible amb llicència digital).

Activitats amb **recurs sonor**
(accessible mitjançant llicència digital).

L'activitat inclou un **vídeo** relacionat
(disponible amb llicència digital).

Activitats pensades especialment per a
treballar **en equip**.

Activitats que treballen principalment la
competència oral.

Treball de **temes transversals** o relacionats amb
altres matèries.

Activitats que es resolen a partir de l'**observació**
d'imatges.

Activitats de **comprensió**.

Treball de l'**educació emocional** i l'**educació**
en valors.

Seccions avaluables amb la **rúbrica d'avaluació**
competencial.

El llibre conté 12 seqüències didàctiques amb accés a l'entorn virtual d'aprenentatge.

1 VIDES EXTRAORDINÀRIES

Valenta Valentina

A Valentina li agradava volar, o més ben dit, li encantava estar en l'aire, tirar-se des d'un avió, travessar els núvols amb el cos, observar hipnotitzada, des del cel, els canvis del paisatge de la vasta i bella Rússia, veure passar per davall aquelles àmplies planures, llacs, boscos nevats i ciutats... per a de sobte, plou, obris el paracaigudes i lliscas nauament fins a arribar a terra ferma amb els seus propis peus.

Per totes aquestes raons s'havia convertit en paracaigudista.

«Valenta Valentina», li deien a casa. «Valenta Valentina», li deien els amics. «Valenta Valentina», li deien a la fama.

Ella, en canvi, mai s'havia sentit molt valenta. Tenia una por inconfessable. Era la por a fer la contra, a pensar d'una manera diferent, en definitiva, a sentir-se sola. Per això, sempre parlava baixet, i sense polemitzar.

Quan se sentia així de tímida i espantada, a Valentina l'alleujava el cel i observar tot el que passava a les altures. Somiava amb els ocells i imaginava que n'era un. Per això, potser, era coneguda com Txaiuk, que vol dir 'gavina' en rus.

El dia en què comença la nostra història, Valenta Valentina, o Txaiuk, com vulguem dir-li, era dalt d'un avió. Anava a fer un salt d'entrenament, la porta de l'avió es va obrir i començà a notar el fort vent a la cara. Volant, arquejà i a volar!

Ens preguntem

- Com s'entrenà una persona per a ser astronauta?
- Com argumentes que no hi ha oficis d'homes i oficis de dones?

Activació dels coneixements previs de l'alumnat.
Situació d'aprenentatge inicial relacionada amb un o diversos ODS.

Durant els quaranta segons de caiguda lliure, Valenta Valentina se sentia com la gavina que era. Havia après que amb lleus moviments de mans i cames podia anar o volgüere. Era una sensació única i magnífica. Quan va arribar el moment, Txaiuk va estirar el cordell que obria el paracaigudes i començà a descendir lentament, com suspesa en l'aire.

«Allà està el llac, allà la plajecta, allà Tereçka, la plaça...!!!»

Ahans d'arribar a terra, estirà bé les cames amb força i va botar amb seguretat, com si ho fera des d'una cadira. Va caure corrent, **trontollà** un poc, però no va perdre l'equilibri. Es fregà el front i somrigué. Durant un instant, gaudi del deliciós formigueig elèctric que sempre sentia en aïra...

«Valenta Valentina, quin gran salt! -va cridar l'entrenadora-. Vine a fer-me una abraçada! I no he sigut l'única a adonar-me'n. Vine, hi ha un senyor que et vol conèixer.»

Al restaurant del club de paracaigudisme l'esperava un home rodanó amb bigot, el nas redó i gran, unes ulleres quadrades de pasta negra que ocultaven una sala menuda i un cap allargat amb una gran calba en forma de caragol just enmig de la coroneta.

Lectura i àudio adequats a l'edat i amb temàtiques transversals.

Comprensió lectora amb activitats d'observació, reflexió i treball de les emocions i els valors.

LLEGIM I COMPRELEM

1. Quina de les imatges correspon a Rússia?

2. Contesta aquestes preguntes sobre el fragment.

- A què es dedicava Valentina Tereçkova?
- Qui vol conèixer-la per a reclutar-la com a astronauta?
- Per què el perfil de Tereçkova és l'adequat?

3. Què significa la paraula russa txaiuk?

Àvió. Aire. Gavina. Gavardina.

4. Explica per què Valenta no se sent valenta.

5. Anota el significat de les expressions destacades en el text. Després, compara-ho amb el que ha escrit la companya o el company del costat.

Per a Valentina, estar en l'aire és una sensació única i magnífica. Què

ESCOLTEM I PARLEM

1. Busqueu informació i relacioneu.

Maria Curie	• Va descobrir l'estructura de doble hèlix de l'ADN.
Ada Lovelace	• Va descobrir el primer icliosoure.
Mary Anning	• Va desenvolupar el primer codi de computació.
Rosalind Franklin	• Va descobrir la radioactivitat.

2. Escolteu l'àudio i contesteu.

- Què tenen en comú Mary Anning i Rosalind Franklin?
- Per què pensen que la Societat Geològica de Londres no acceptava dones? Creieu que aquest tipus de discriminacions continuen existint?

3. Imagineu que denuncieu la Societat Geològica de Londres per no acceptar dones. Quins arguments donaríeu? Feu-ne un esbós amb les idees més importants.

4. Us heu sentit discriminats alguna volta? Per quin motiu?

5. Quins tipus de discriminació coneixeu?

6. Feu una pluja d'idees de coses que podem fer per a acceptar la diversitat sense condicions.

Treball exhaustiu de la competència comunicativa oral.

PENSEM

La comunicació i les llengües

1. Contesteu breument.

- Quins personatges intercanvien informació?
- Quina informació intercanvien?

Comunicar-se és intercanviar informació. Les persones ens comuniquem de diverses maneres: amb gestos, sons, imatges... Però la forma més completa de comunicació és el **llenguatge oral i escrit**.

2. Observa els dibuixos i digues si la comunicació es fa mitjançant el llenguatge escrit, el llenguatge oral, gestos o imatges.

3. Fina't en la imatge i contesta.

- La persona que parla és...
- La persona que escolta és...
- El contingut de la bafarada és...

4. Identifica els elements de la comunicació en les imatges de l'activitat 2.

Qui és Pilar Mateo?

És una química valenciana reconeguda internacionalment!

Vinc des de València en cotxe.

Els elements més importants de la comunicació són: l'emissor/a, o persona que emet un missatge; el missatge, que és allò que es comunica; i el receptor/a, o persona que rep el missatge.

Reflexió gramatical, per a conèixer l'estructura de la llengua.

Repàs pràctic de les regles ortogràfiques, parant atenció a les especificitats del valencià.

PENSEM

Saps què pensen els teus amics sense haver de dir ni una paraula? Notes que una amiga està trista només de mirar-la? Això és perquè existeix un llenguatge universal que dominem sense saber-ho.

La comunicació no verbal és l'intercanvi d'informació sense usar el llenguatge oral o escrit. Pot ser a través de gestos, imatges o, fins i tot, objectes.

5. Enumereu per torns situacions en què ens comuniquem sense necessitat de parlar.

6. Explica quina informació transmet l'expressió d'aquestes persones. Fixa't en els ulls, la boca o les mans.

SEGUIM LES NORMES

La síl·laba, els diftongs i els hiats

La síl·laba és cada un dels cops de veu amb què pronunciem una paraula. En cada síl·laba sempre trobem, almenys, una vocal.

ve- lar → 2 síl·labes   nau → 1 síl·laba

va- len- ta- na → 4 síl·labes   ga- vi- na → 3 síl·labes

Segons la quantitat de síl·labes, les paraules poden ser **monosíl·labes** (una síl·laba) o **polisíl·labes** (més d'una síl·laba).

1. Separa en síl·labes les paraules següents.

estrela   por   astrofísica   cames   cosmonauta

Quan dues vocals van juntes dins d'una mateixa síl·laba, tenim un **diftong**. Exemple: **es-pai**.

Quan dues vocals van seguides però en síl·labes diferents, tenim un **hiat**. Exemple: **ca-i-a**.

En valencià, a diferència del castellà, les vocals **i + a, i + e, i + o** precedides de consonant no formen diftong.

En valencià	En castellà
na-ci-o-nal	na-cio-nal
cons-ci-én-ci-a	con-ci-én-ci-a
es-tu-di-ar	es-tu-diar
con-di-ci-ó	con-di-ción

2. Classifica les paraules d'aquest fragment en una taula com la següent.

Com calia esperar, Valenta Valentina digué sí a la proposta. Es va incorporar al Cos Nacional de Cosmonautes i es va entrenar durant moltes hores sobre les lleis físiques de l'espai i la gravetat, l'aprenia a manejar màquines i robots. També feia durs exercicis i entrenaments esportius per a poder suportar les condicions físiques que es viuen en el cosmos.

1 síl·laba	2 síl·labes	3 síl·labes	Més de 3 síl·labes

SEGUIM LES NORMES

3. Copia del text anterior totes les paraules amb diftong i totes les paraules amb hiat, tenint en compte que hi ha diferències respecte del castellà.

A l'hora de separar en síl·labes, hem de saber que en valencià hi ha dígrafos que se separen en síl·labes distintes i dígrafos que no se separen.

Se separen: **rr, ss, ts, tx, tz** → gor-ra, pas-seig, met-ge, plat-ja, dot-ze.

No se separen: **ll, my, qu, i g** → ca-llar, ba-myar, or-gue, mà-qui-na, ma-reig.

En castellà, els dígrafos no se separen mai (ch, ll, rr, qu, i gu).

4. Separa les síl·labes de les paraules marcades tenint en compte com se separen els dígrafos i els hiats en valencià.

Entre els **avanços** que es poden veure en la mostra destaquem invents de la vida quotidiana ideats per dones, com el **crector líquid** que, registrat per Bette Neemith Graham als anys 50; l'**extingaparrubies**, inventat per Mary Anderson a principis del segle XX; o els **bolquers** d'un sol ús, que el 1954 va patentar Marian Donson. Així mateix, coneixem la creació del vehicle **Bover Sojourner**, que va aterrar a Mart el 1997 i que va **disenyar** la científica de la NASA Donna Shirley, o la fibra d'alta resistència **utilitzada** per a l'elaboració d'armilles anti-bombes, aquest últim invent patentat per Stephanie Kwolek el 1974. Com a científica més propera apareix Pilar Mateo, doctora per la Facultat de Química de la Universitat de València, que ha patentat una pintura insecticida usada per **poblacions indígenes** de Sud-Amèrica per a combatre **malalties**.

Font: Universitat de València

5. **Dictat**

Escriu el dictat.

- Revisa el text en la versió digital i anota:
  - Faltes que has comès perquè no coneixies la paraula.
  - Faltes que has comès perquè no recordaves com s'escribia la paraula.
  - Anota cinc paraules amb dígraf que vulgues recordar.

Foment de la lectura a partir de textos literaris i no literaris.

Pràctiques d'escriptura pautades i de complexitat creixent.

ENS DIVERTIM LLEGINT 1

Valentina Tereixkova L'espai exterior

Cosmonauta soviètica, Valentina Tereixkova (Mòsca, 1937) ha passat a la història per ser la primera dona que va viatjar a l'espai exterior. El seu nom en català era Txàixka, que significa 'genial' en rus. El 16 de juny de 1963, a bord de la nau Vostok 6, Tereixkova va fer 48 voltes al voltant de la Terra durant tres dies. Després d'aquesta aventura va continuar col·laborant en el programa espacial soviètic i es va convertir en una personalitat destacada a Rússia. Filla d'un tractorista i d'una treballadora de la indústria tèxtil, des de molt jove va practicar l'esport de salt amb paracaigudes. I fins i tot va obtenir el títol d'estructuradora en aquesta especialitat. Treballadora en una fabrica tèxtil, Tereixkova aprofitava els estius en una escola nocturna. Atrera per la investigació espacial, no va dubtar a presentar-se voluntària com a candidata a la investigació espacial, juntament amb altres tres dones. Soviètica va decidir preparar-se, encara que no tenia la formació adequada, i agència de l'espai futura astronauta. Va estudiar Enginyeria Espacial, camp en què el soviètic va decidir preparar-se, encara que no tenia la formació adequada, i agència de l'espai futura astronauta. Va estudiar Enginyeria Espacial, camp en què el soviètic va decidir preparar-se, encara que no tenia la formació adequada, i agència de l'espai futura astronauta.

ENS DIVERTIM LLEGINT 1

- Anoteu en què s'assemblen i en què es diferencien el text inicial de la unitat i el que acabeu de llegir.
- Marca verader o fals.

	V	F
Tereixkova va ser la primera astronauta a anar a la Lluna.	☐	☐
Va fer tres voltes a la Terra en 48 dies.	☐	☐
Tereixkova estudiava de dia i treballava de nit.	☐	☐
Sa mare era instructora de salt amb paracaigudes.	☐	☐
Son pare era tractorista.	☐	☐
- Corregix les opcions falses de l'activitat anterior perquè siguin verdaeres.
- Ordena amb números segons quan passa.
  - Va rebre el Premi Simba per la seua labor de promoció de les dones.
  - Va viatjar a bord de la nau Vostok 6.
  - Va obtenir el doctorat en Enginyeria Espacial.
  - És va graduar en Enginyeria Espacial.
  - Va participar en la Conferència Mundial de l'ONU amb motiu de l'Any Internacional de la Dona.
- Fes una llista amb els oficis que ha dut a terme Valentina Tereixkova al llarg de la seua vida.
- En un full grater, per torns, anoteu en quins llocs podríem trobar un text com l'anterior.

ESCRIVIM 1

La biografia

La biografia és un text en què s'explica la vida d'algú, generalment un personatge que ha destacat en algun camp. Se'n destaquen les dades més rellevants i se segueix un ordre cronològic. Les parts d'una biografia són aquestes:

- Títol**, que generalment coincideix amb el nom del personatge i pot incloure alguna frase relacionada.
- Introducció**, que destaca la fita més important del personatge.
- Cos**, que presenta els esdeveniments més importants de la seua història en ordre cronològic, començant pel naixement i acabant per la mort o per l'actualitat (si el personatge és viu).

- Quins d'aquests esdeveniments inclouries en la teua biografia?
  - On vas néixer.
  - On estudies.
  - Què has esmorzat hui.
  - Què és el més divertit que t'ha passat en la vida.
  - Quantes voltes i rentes les dents cada dia.
  - Qui són els teus pares.
  - En quines activitats destaca.
  - A quina hora et vas gitar ahir.

ESCRIVIM 1

- Tria un d'aquests personatges i redacta'n la biografia seguint els passos que t'indiquem.
  - J. K. Rowling (escriptora)
  - Jacinda Arden (política)
  - Clara Wieck (compositora)
  - La persona que tu tries

- Escriu el nom complet i els cognoms del personatge triat.
- Indica la data i el lloc on ha nascut.
- Explica breument en què destaca, per què és un personatge conegut.
- Resumeix amb poques paraules qui era la seua família: a què es dedicaven, si tenien nenes, nebrats o no, quin era el origen.

DESCOBRIM PARAULES 1

Els diccionaris i les enciclopèdies

El diccionari explica el significat de les paraules comunes d'una llengua i mostra com s'escriuen. Els diferents significats o **accepcions** d'una paraula hi apareixen numerats.

A més del diccionari general, n'hi ha d'altres classes. Per exemple:

- Diccionari de sinònims i antònims: com paraules de significat semblant i contrari per a cada entrada.
- Diccionari bilingüe: inclou les paraules equivalents en un altre idioma.
- Diccionari especialitzat: inclou termes específics d'una disciplina (medicina, electricitat, informàtica, etc.).

- Busca en el diccionari la paraula **nau** i indica quin accepció apareix en cada oració.
  - Les naus de vapor del Mississipi són famoses arreu del món.
  - La nau Vostok 6 va fer 48 voltes a la Terra en tres dies.
  - Hi ha hagut un gran incendi en una nau industrial de Torrent.
- En quina classe de diccionari consultaries els dubtes següents?
  - Una paraula que significa el mateix que **cosmos**.
  - El significat de la malaltia anomenada **condemndicid**.
  - El significat del verb **volar**.
  - La paraula valenciana equivalent a **taxi**.

L'enciclopèdia és una obra que arreglega el coneixement humà universal. Hi podem consultar articles de ciència, història, geografia i altres disciplines, sovint acompanyats d'imatges i gràfics a color. És el lloc ideal per a consultar noms propis, com ara personatges destacats o topònims. Segons el contingut, tenim:

- Enciclopèdia general, en què s'expliquen temes de totes les àrees.
- Enciclopèdia especialitzada, dedicada a informar sobre un camp concret, per exemple, l'art, els esports o la música.

EN EQUIP 1

El mural de la justícia

En aquesta unitat, hem vist el cas de persones que van fer coses extraordinàries, però que van ser invisibilitzades injustament pel fet de ser dones, com ara Mary Anning o Clara Wieck. Per això us proposem que feu un mural en què les feu ben visibles, amb fotografies, dades biogràfiques bàsiques o contribucions més importants, entre altres.

- Abans d'iniciar la tasca, trieu en equips com la fareu.
  - En quin format presentareu el mural?
    - Digital.
    - En paper.
  - On treballareu?
    - A l'aula.
    - A casa.
    - A l'aula d'informàtica.
    - Altres: ...
  - Com presentareu el mural?
    - Físicament.
    - En una memòria USB.
    - Altres: ...
  - El donareu a conèixer a la resta del centre?
    - Sí.
    - No.
  - Si la resposta anterior és afirmativa, com compartireu el mural?
    - En el tauler d'anuncis.
    - En el web del centre.
    - Altres: ...
- Decidiu quines persones tractarà cada equip (poden haver aparegut en la unitat o no) i quins materials caldrà.

Personatges: Valentina Tereixkova, Maria Curie, Ada Lovelace, Mary Anning, Rosalind Franklin, Bette Neomith Gramam, Mary Anderson, Marion Donovan, Donna Shirley, Stephanie Kwolek, Pilar Matto, J. K. Rowling, Jacinda Arden, Clara Wieck, altres.

Materials: cartolina, fotografies, paper, barra d'apegar, tisores

- Penseu en els diferents rols que podeu fer i repartiu-vos les tasques: buscar informació biogràfica, redactar els textos, aportar imatges, corregir els textos, muntar el mural.
- Presenteu el mural a la classe.

Estudi del vocabulari i els aspectes essencials relacionats amb el significat de les paraules.

RECORDEM 1

- Posa un exemple de situació comunicativa i indica qui és l'emissor/a, qui és el receptor/a i quin és el missatge.

Exemple: Un **semfòr** en roig. Emissor: els conductors. Missatge: no posseu.
- Separa en síl·labes les paraules d'aquesta oració. A continuació, tradueix-la al castellà i fes el mateix.

«La paciència és la mare de la ciència.»

Té el mateix nombre de síl·labes en valencià que en castellà? Per què?
- Troba els díftongs i els dígrafs en aquest fragment sobre Amelia Earhart i classifica's en una taula.

Va ser una aviadora estatunidenca, famosa per les seues marques de vol i per intentar dur a terme el primer viatge aeri al voltant del món sobre la línia de l'equador. La seua última comunicació per ràdio va ser el 3 de juliol. S'organitzà una missió de rescat amb nou vaixells i més de cinquanta avions, però tots els esforços foren en va.

TONY AMAGÓ I NÚRIA RODRÍGUEZ
Xiquetes que nom nomiar allò impossible. Bromera
- Encercla els dígrafs en el text anterior.
- Indica tres esdeveniments que no incloures en la biografia d'una persona.
- Anota les diferències principals entre un diccionari i una enciclopèdia.

ENS AVALUEM 1

- Creus que sabries explicar-ho?

Què és la comunicació.	☐	☐	☐
Quina diferència hi ha entre un díftong i un hiat.	☐	☐	☐
Per a què serveix una biografia.	☐	☐	☐
En què es diferencien diccionaris i enciclopèdies.	☐	☐	☐
- Com has treballat?

La meua actitud amb els altres ha sigut participativa, col·laborativa i dialogant.	☐	☐	☐
He après molt i sé explicar els meus coneixements.	☐	☐	☐
M'he esforçat perquè les classes anaren bé.	☐	☐	☐
- Com ha treballat l'equip?

Tots els membres de l'equip ens hem esforçat igual.	☐	☐	☐
Hem respectat els rols que ens havíem assignat.	☐	☐	☐
Hem tingut en compte l'opinió de tots i hem parlat de manera respectuosa.	☐	☐	☐
- Anota en una fitxa les idees següents.
  - Per a què et poden servir les coses que has après?
  - Quines de les coses que has après són útils per a altres llengües?

Reptes o tasques cooperatives molt senzilles, per a posar en pràctica les competències.

Activitats de consolidació («Recordem») i d'autoavaluació amb rúbriques («Ens avaluem»).

QUADRE DE CONTINGUTS I SABERS BÀSICS

	ODS	Llegim i comprenem	Escoltem i parlem	Pensem	Seguim les normes	Ens divertim llegint	Escrivim	Descobrim paraules	En equip! (Repte)
1	<p>Igualtat de gènere</p> 	<p><i>Valenta Valentina</i> (Pandora Mirabilia i Camila Monasterio)</p>	<p>Dones en la ciència</p> <p>Expressar l'opinió</p>	<p>La comunicació</p>	<p>Síl·laba, diftong, hiat i dígraf</p>	<p>La biografia</p>	<p>La història personal</p>	<p>Diccionaris i enciclopèdies</p>	<p>El mural de les dones oblidades</p>
2	<p>Fi de la pobresa</p> 	<p><i>Mònica, Tonet i l'home que fabricava flautes de canya</i> (Enric Lluch)</p>	<p>La pobresa i les migracions</p> <p>Expressar conseqüències</p>	<p>El nom: gènere i nombre</p>	<p>Síl·laba tònica</p> <p>Accent obert i tancat</p>	<p>La descripció d'objectes</p>	<p>L'anunci publicitari</p>	<p>La sinonímia</p>	<p>La fira solidària</p>
3	<p>Igualtat de gènere</p> 	<p><i>Empar, la becadeta i el patriarcat</i> (Fani Grande)</p>	<p>Els estereotips de gènere</p> <p>Dramatitzar</p>	<p>L'adjectiu: gènere, nombre i graus</p>	<p>Accentuació de paraules agudes</p>	<p>El diàleg teatral</p>	<p>El monòleg teatral</p>	<p>L'antonímia</p>	<p>La posada en escena</p>
4	<p>Reducció de les desigualtats</p> 	<p><i>El pitjor equip del món</i> (Blanca Bravo)</p>	<p>Diferències, humilitat, amicitat</p> <p>Debate</p>	<p>Els determinants demostratius i possessius</p>	<p>Accentuació de paraules planes i esdrúixoles</p>	<p>La narració en 1a persona</p>	<p>La narració en 3a persona</p>	<p>La polisèmia</p>	<p>La carta a l'Administració</p>
5	<p>Salut i benestar</p> 	<p><i>Àvia, ja sé que has oblidat el meu nom</i> (Jaume Cela)</p>	<p>Les malalties degeneratives, la tercera edat, les relacions familiars</p> <p>Expressar sentiments</p>	<p>Els pronoms personals</p>	<p>Accentuació diacrítica</p>	<p>El poema</p>	<p>Els redolins</p>	<p>L'homonímia</p>	<p>El recital de poesia</p>
6	<p>Educació de qualitat</p> 	<p><i>Minerva, una vampira de veritat</i> (David Navalón)</p>	<p>La imposició de rols</p> <p>Convèncer els altres</p>	<p>El verb: nombre i persona</p>	<p>Apostrofació de l'article</p>	<p>La descripció de persones</p>	<p>L'autoretrat</p>	<p>El camp semàntic</p>	<p>El retrat robot dels espantacriatures</p>

QUADRE DE CONTINGUTS I SABERS BÀSICS

ODS	Llegim i comprenem	Escoltem i parlem	Pensem	Seguim les normes	Ens divertim llegint	Escrivim	Descobrim paraules	En equip! (Repte)
7 	Vida terrestre <i>Ona i Roc</i> (Muriel Villanueva)	La defensa de la natura Arribar a acords	El verb: temps i mode	Esse sorda: s, ss, c, ç	La descripció de llocs	L'itinerari	La família lèxica	La ruta natural
8 	Ciutats i comunitats sostenibles <i>Missió Pandèmia</i> (Jacobo Feijóo)	La salut La història Prendre decisions	La 1a conjugació	Esse sonora: s, z	La predicció	El relat de ciència-ficció	La derivació: prefixos	La càpsula del temps
9 	Salut i benestar <i>Ara sí que m'has tocat el nas</i> (Víctor Raga)	El cos Explicar de manera divulgativa	La 2a conjugació	g, j, tg, tj	La narració en 3a persona	La narració en 1a persona	La derivació: sufixos	El còmic divulgatiu
10 	Indústria, innovació i infraestructures <i>El telescopi espacial James Webb</i> (ESA Kids)	L'univers Informar amb objectivitat	La 3a conjugació	b, v	La notícia	L'entrevista	La composició	El blog de 5è
11 	Consum i producció responsables <i>Crea els teus titelles</i> (Marta Ribón)	Els materials i el reciclatge Argumentar a favor o en contra	Les frases i les oracions	Coma i punt	La recepta	La crítica gastronòmica	La formació d'adjectius	La recepta per a salvar el món
12 	Acció climàtica <i>Com m'agradaria que estigueres ací</i> (Charo Pita)	El canvi climàtic Suggerir accions concretes	El subjecte i el predicat	Punt i coma, punts suspensius, dos punts	El diàleg narratiu	La ressenya literària	La formació de verbs	El club de lectura

Seqüència 1

1 SITUACIÓ D'APRENTATGE INICIAL

5 IGUALTAT DE GÈNERE

Pàg. 10

Valentina era una paracaigudista valenta i per això li proposaren viatjar a l'espai, cosa que cap dona havia fet abans.

Com argumentaries que no hi ha oficis d'homes i de dones?

2 Pàg. 17

El corrector líquid, l'eixugapapabrisa o la fibra d'alta resistència utilitzada en les armilles antibales són alguns invents ideats per dones.

Quines inventores valencianes coneixeu?

3 Pàg. 21

Veiem imatges de dones importants en la història.

Quins passos cal seguir per a redactar una biografia?

4 REPTE O TASCA FINAL

Pàg. 23

En aquesta seqüència, hem vist el cas de persones que van fer coses extraordinàries, però que van ser invisibilitzades injustament pel fet de ser dones.

Creem un mural per a donar visibilitat a algunes dones extraordinàries?

Seqüència 2

1 SITUACIÓ D'APRENTATGE INICIAL

1 FI DE LA POBRESA

Pàg. 26

Tonet i Mònica porten menjar a Modu, un immigrant senegalès que els conta com ha arribat i com és el seu país d'origen.

Què faríeu vosaltres si patíreu fam al lloc on viviu?

2 Pàg. 34

Escoltem i llegim l'anunci del «Fonètic».

Què és el «comerç just»?

3 Pàg. 36

Descobrim anuncis de diversos llibres. **Quins passos cal seguir per a anunciar un producte de comerç just?**

4 REPTE O TASCA FINAL

Pàg. 39

Com hem vist, la riquesa i els recursos no sempre es distribueixen d'una manera igualitària.

Ens organitzem per a fer una fira solidària?

Seqüència 3

1 SITUACIÓ D'APRENTATGE INICIAL

5 IGUALTAT DE GÈNERE

Pàg. 42

Empar està indignada perquè Miquel no ha volgut jugar amb ella pel fet de ser una xica.

Com et sentiries si t'apartaren d'una activitat pel teu gènere?

2 Pàg. 45

Escoltem el programa d'À Punt Ràdio *La caseta d'Aitana* sobre el paper dels personatges masculins i femenins en els contes.

Els papers de la dona i de l'home han canviat o són iguals que en els contes tradicionals?

3 Pàg. 50

Un xiquet demana una falda pel seu aniversari.

Heu de vestir d'una manera determinada segons si sou xiquets o xiquetes?

4 REPTE O TASCA FINAL

Pàg. 55

Representem l'obra de teatre *El xiquet que volia una falda escocesa*.

Seríeu capaços d'afegir un personatge que defensara el que vol el xiquet?

Seqüència 4

1 SITUACIÓ D'APRENTATGE INICIAL

10 REDUCCIÓ DE LES DESIGUALTATS

Pàg. 58

Els jugadors de l'equip de futbol de Pau són molt diversos.

Quins són els punts forts dels teus companys?

2 Pàg. 61

Els xiquets de les fotografies tenen aparences molt diferents.

Penseu que dos xiquets amb aspecte diferent poden ser amics?

3 Pàg. 66

Christofer té autisme i per això li costa reconèixer alguns sentiments i emocions.

Quines altres capacitats tenen les persones autistes?

4 REPTE O TASCA FINAL

Pàg. 71

A les persones amb diversitat funcional els pot resultar difícil fer una vida normal.

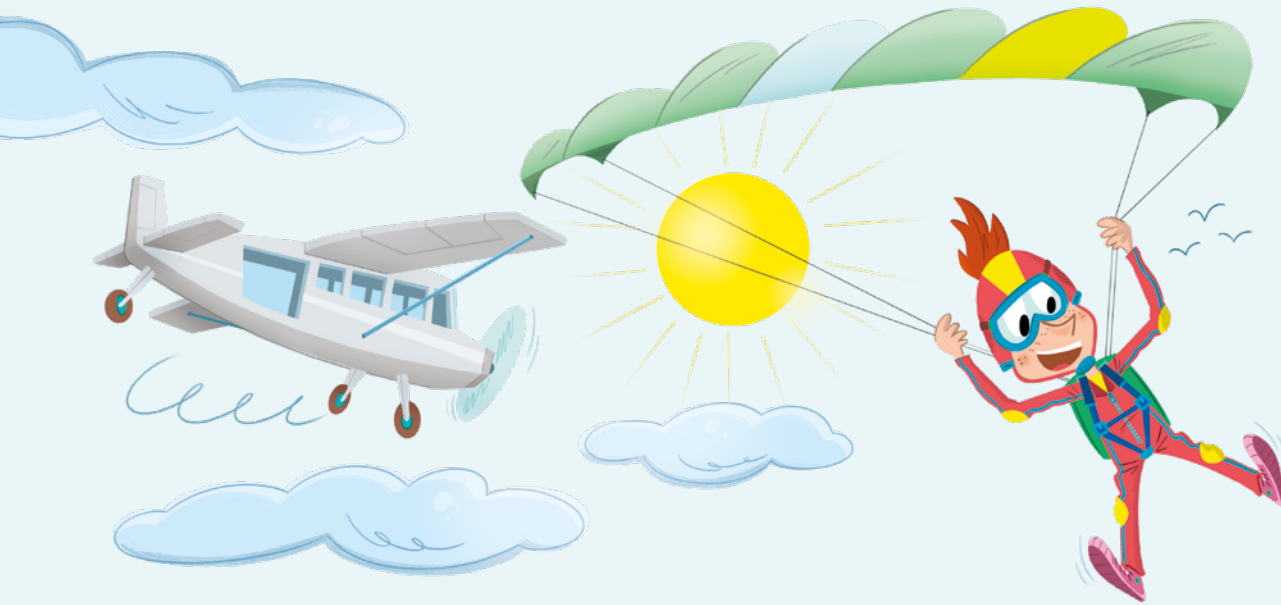
Què podríeu proposar a l'ajuntament per a facilitar el dia a dia de les persones amb diversitat funcional?

Valenta Valentina

A Valentina li agradava volar, o més ben dit, li encantava estar en l'aire, tirar-se des d'un avió, travessar els núvols amb el cos, observar hipnotitzada, des del cel, els canvis del paisatge de la **vasta** i bella Rússia, veure passar per davall aquelles àmplies planures, llacs, boscos nevats i ciutats... per a, de sobte, plop!, obrir el paracaigudes i **lliscar** suaument fins a arribar a terra ferma amb els seus propis peus.

Per totes eixes raons s'havia convertit en paracaigudista. «Valenta Valentina», li deien a casa. «Valenta Valentina», li deien els amics. «Valenta Valentina», li deien a la faena.

Ella, en canvi, mai s'havia sentit molt valenta. Tenia una por inconfessable. Era la por a fer la contra, a pensar d'una manera diferent, en definitiva, a sentir-se sola. Per això, sempre parlava baixet, i sense **polemitzar**.

Quan se sentia així de tímida i espantada, a Valentina l'**alleujava** el cel i observar tot el que passava a les altures. Somiava amb els ocells i imaginava que n'era un. Per això, potser, era coneguda com *Txaika*, que vol dir 'gavina' en rus.

El dia en què comença la nostra història, Valenta Valentina, o Txaika, com vulgheu dir-li, era dalt d'un avió. Anava a fer un salt d'entrenament, la porta de l'avió es va obrir i començà a notar el fort vent a la cara. Volantí, arqueig i a volar!

Ens preguntem

- Com s'entrena una persona per a ser astronauta?
- Com argumentaries que no hi ha oficis d'homes i oficis de dones?

Durant els quaranta segons de caiguda lliure, Valenta Valentina se sentia com la gavina que era. Havia après que amb lleus moviments de mans i cames podia anar on volguera. Era una sensació única i magnífica. Quan va arribar el moment, Txaika va estirar el cordell que obria el paracaigudes i començà a descendir lentament, com suspesa en l'aire.

–Allà està el llac, allà la piscina, allà l'escola, la plaça...!!!

Abans d'arribar a terra, estirà bé les cames amb força i va botar amb seguretat, com si ho fera des d'una cadira. Va caure corrent, **trontollà** un poc, però no va perdre l'equilibri. Es fregà el front i somrigué. Durant un instant, gaudí del deliciós formigueig elèctric que sempre sentia en aterrar...

–Valenta Valentina, quin gran salt! –va cridar l'entrenadora–. Vine a fer-me una abraçada! I no he sigut l'única a adonar-me'n. Vine, hi ha un senyor que et vol conèixer.

Al restaurant del club de paracaigudisme l'esperava un home rodanxó amb bigot, el nas redó i gran, unes ulleres quadrades de pasta negra que ocultaven uns ulls menuts i un cap allargat amb una gran calba en forma de caragol just enmig de la coroneta.

–Senyora Tereixkova, encantat de conèixer-la. Em dic Sergei Novikov, i treballo per al Cos Nacional de Cosmonautes.

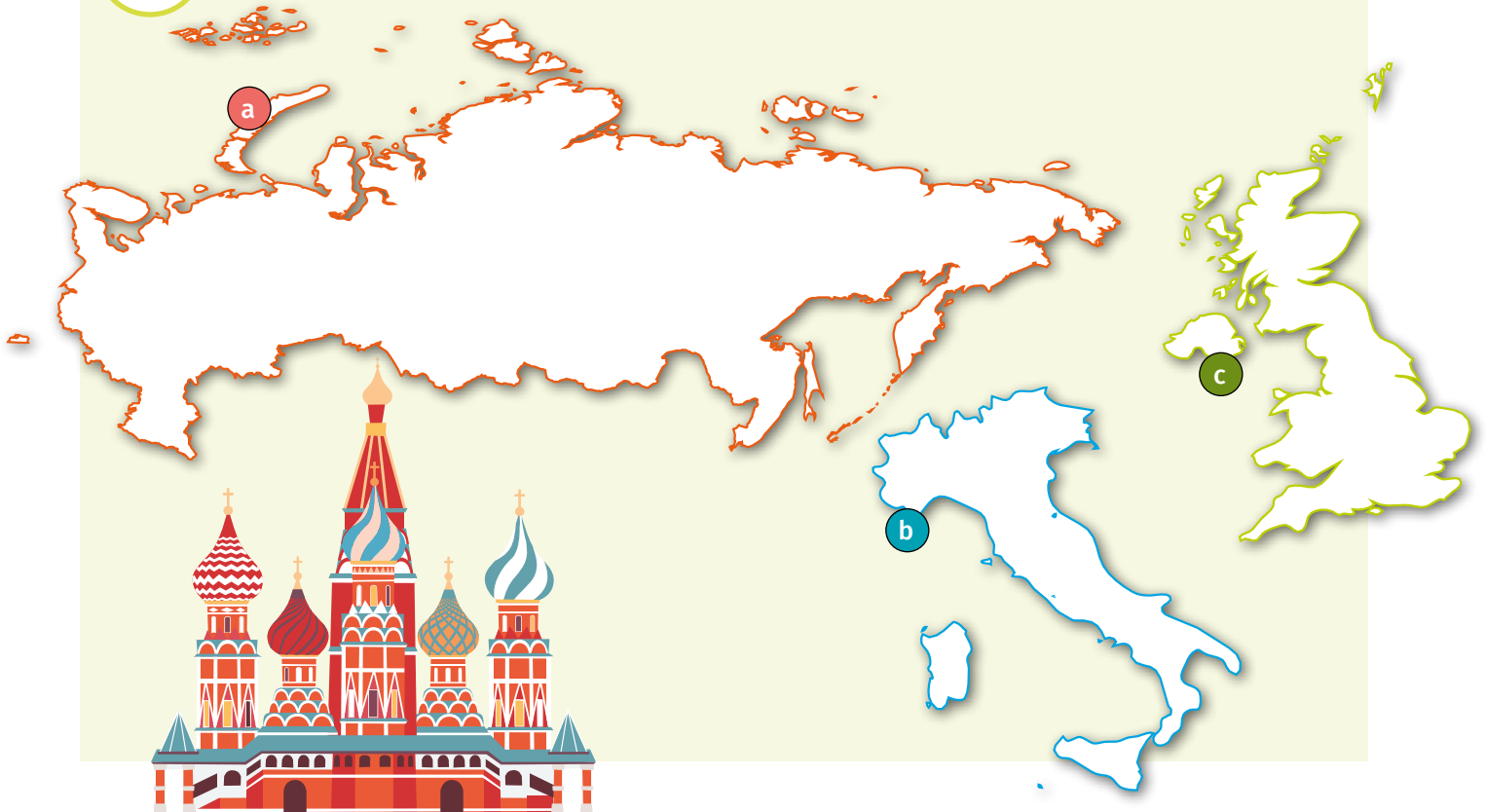
–Cosmonautes?

–Sí, senyora. La nostra Agència Espacial. L'organisme que entrena dones i homes per a viatjar a l'espai i contribuir al desenvolupament de la ciència. Li agradaria viatjar a l'espai? Resulta que les nostres naus espacials són d'última generació. Estan dissenyades per a enlairar-se i navegar durant dies al voltant de la Terra. Però tenen un defecte: no són segures a l'hora d'aterrar. Per això necessitem paracaigudistes amb experiència com vosté!

PANDORA MIRABILIA I CAMILA MONASTERIO. *Valiente Valentina*
Museu Nacional de Ciències Naturals (adaptació)

1. Quina de les imatges correspon a Rússia?

2. Contesta aquestes preguntes sobre el fragment.

- A què es dedicava Valentina Tereixkova?
- Qui vol conèixer-la per a reclutar-la com a astronauta?
- Per què el perfil de Tereixkova és l'adequat?

3. Què significa la paraula russa *txaika*?

- Avió.
  Aire.
  Gavina.
  Gavardina.

4. Explica per què Valentina no se sent valenta.

5. Anota el significat de les expressions destacades en el text. Després, compara-ho amb el que ha escrit la companya o el company del costat.

6. Per a Valentina, estar en l'aire és una sensació única i magnífica. Què us fa sentir així a vosaltres?

7. La por és una de les emocions bàsiques. Com reconeixeu quan teniu por? Què feu per a sentir-vos millor?

1. Busqueu informació i relacioneu.

Marie Curie •	• Va descobrir l'estructura de doble hèlix de l'ADN.
Ada Lovelace •	• Va descobrir el primer ictiosaure.
Mary Anning •	• Va desenvolupar el primer codi de computació.
Rosalind Franklin •	• Va descobrir la radioactivitat.

2. Escolteu l'àudio i contesteu.

- Què tenen en comú Mary Anning i Rosalind Franklin?
- Per què penseu que la Societat Geològica de Londres no acceptava dones?
- Creieu que aquest tipus de discriminacions continuen existint?

3. Imagineu que denuncieu la Societat Geològica de Londres per no acceptar dones. Quins arguments donaríeu? Feu-ne un esbós amb les idees més importants.

4. Us heu sentit discriminats alguna volta? Per quin motiu?

5. Quins tipus de discriminació coneixeu?

6. Feu una pluja d'idees de coses que podem fer per a acceptar la diversitat sense condicions.

La comunicació i les llengües

1. Contesteu breument.

- Quins personatges intercanvien informació?
- Quina informació intercanvien?

Comunicar-se és intercanviar **informació**. Les persones ens comuniquem de diverses maneres: amb gestos, sons, imatges... Però la forma més completa de comunicació és el **llenguatge oral i l'escrit**.

2. Observeu els dibuixos i digueu si la comunicació es fa usant el llenguatge escrit, el llenguatge oral, gestos o imatges.

Els elements més importants de la **comunicació** són: l'**emissor/a**, o persona que emet un missatge; el **missatge**, que és allò que es comunica, i el **receptor/a**, o persona que rep el missatge.

3. Fixa't en la imatge i contesta.

- La persona que parla és...
- La persona que escolta és...
- El contingut de la bafarada és...

4. Identifica els elements de la comunicació en les imatges de l'activitat 2.

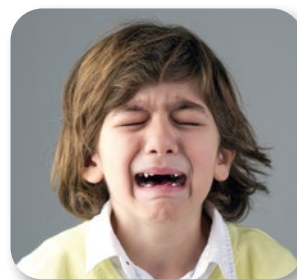

Saps què pensen els teus amics sense haver de dir ni una paraula? Notes que una amiga està trista només de mirar-la? Això és perquè existeix un llenguatge universal que domines sense saber-ho.

La **comunicació no verbal** és l'intercanvi d'informació sense usar el llenguatge oral o escrit. Pot ser a través de gestos, imatges o, fins i tot, objectes.

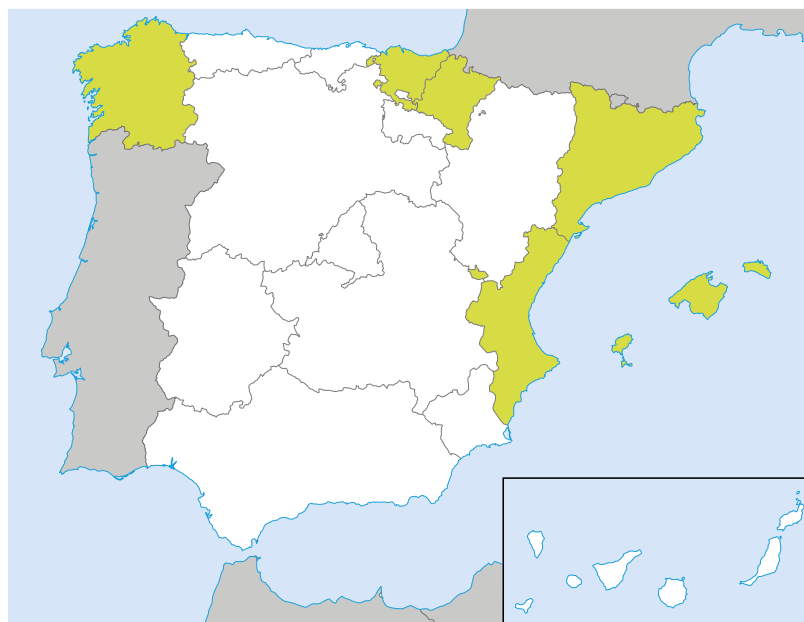

5. Enumereu per torns situacions en què ens comuniquem sense necessitat de parlar.
6. Explica quina informació transmet l'expressió d'aquestes persones. Fixa't en els ulls, la boca o les mans.

Per a comunicar-nos oralment o per escrit, les persones usem diverses **llengües**, per exemple, el valencià, el rus, el castellà, el francès o el gallec, entre altres.

7. Observa el mapa i indica quines llengües es parlen oficialment en les zones pintades de verd.

La síl·laba, els diftongs i els hiats

La **síl·laba** és cada un dels colps de veu amb què pronunciem una paraula. En cada síl·laba sempre trobem, almenys, una vocal.

vo-lar → 2 síl·labes

nau → 1 síl·laba

Va-len-ti-na → 4 síl·labes

ga-vi-na → 3 síl·labes

Segons la quantitat de síl·labes, les paraules poden ser **monosíl·labes** (una síl·laba) o **polisíl·labes** (més d'una síl·laba).

1. Separa en síl·labes les paraules següents.

estrela

por

astrofísica

comes

cosmonauta

Quan dues vocals van juntes dins d'una mateixa síl·laba, tenim un **diftong**.

Exemple: **es-pai**.

Quan dues vocals van seguides però en síl·labes diferents, tenim un **hiat**.

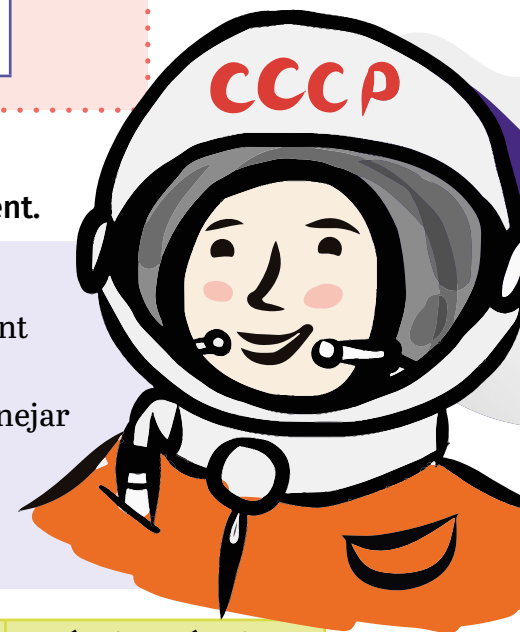
Exemple: **ca-li-a**.

👁️ En valencià, a diferència del castellà, les vocals **i+a**, **i+e**, **i+o** precedides de consonant no formen diftong.

En valencià	En castellà
na-ci-o-nal	na-cio-nal
cons-ci-èn-ci-a	con-cien-cia
es-tu-di-ar	es-tu-diar
con-di-ci-ó	con-di-ción

2. Classifica les paraules d'aquest fragment en una taula com la següent.

Com calia esperar, Valenta Valentina digué sí a la proposta. Es va incorporar al Cos Nacional de Cosmonautes i es va entrenar durant mesos de manera disciplinada i conscienciosa. Estudiava hores i hores sobre les lleis físiques de l'espai i la gravetat, i aprenia a manejar màquines i robots. També feia durs exercicis i entrenaments esportius per a poder suportar les condicions físiques que es viuen en el cosmos.

1 síl·laba	2 síl·labes	3 síl·labes	Més de 3 síl·labes

3. Copia del text anterior totes les paraules amb diftong i totes les paraules amb hiat, tenint en compte que hi ha diferències respecte del castellà.

A l'hora de separar en síl·labes, hem de saber que **en valencià** hi ha dígrafs que se separen en síl·labes distintes i dígrafs que no se separen.

- **Se separen:** **rr, ss, tg, tj, tx** i **tz**. → gor-ra, pas-seig, met-ge, plat-ja, dot-ze.
  - **No se separen:** **ll, ny, gu, qu** i **ig**. → ca-llar, ba-nyar, or-gue, mà-qui-na, ma-reig.
- 👁️ **En castellà**, els dígrafs no se separen mai (*ch, ll, rr, qu* i *gu*).

4. Separa les síl·labes de les paraules marcades tenint en compte com se separen els dígrafs i els hiats en valencià.

Entre els **avanços** que es poden veure en la mostra **destaquen** invents de la vida **quotidiana** ideats per dones, com el **corrector líquid** opac, registrat per Bette Nesmith Graham als anys 50; l'**eixugaparabrises**, inventat per Mary Anderson a principi del segle xx, o els **bolquers** d'un sol ús, que el 1951 va patentar Marion Donovan. Així mateix, **coneixem** la **creació** del vehicle Rover Sojourner, que va **aterrar** a Mart el 1997 i que va **dissenyar** la **científica** de la NASA Donna Shirley, o la fibra d'alta **resistència utilitzada** per a l'**elaboració** d'**armilles** antibales, aquest últim invent patentat per Stephanie Kwolek el 1974. Com a científica més propera apareix Pilar Mateo, doctora per la Facultat de Química de la Universitat de **València**, que ha patentat una pintura insecticida usada per **poblacions** indígenes de Sud-Amèrica per a combatre **malalties**.

Font: Universitat de València

Dictat

5. 🗣️ Escriu el dictat.

- 📱 Revisa el text en la versió digital i anota:
  - Faltes que has comés perquè no coneixies la paraula.
  - Faltes que has comés perquè no recordaves com s'escrivia la paraula.
- Anota cinc paraules amb dígraf que vulgues recordar.

Valentina Tereixkova L'espai exterior

Cosmonauta soviètica, Valentina Tereixkova (Rússia, 1937) ha passat a la història per ser la primera dona que va viatjar a l'espai exterior. El seu nom en clau era *Txaika*, que significa 'gavina' en rus. El 16 de juny de 1963, a bord de la nau *Vostok 6*, Tereixkova va fer 48 voltes al voltant de la Terra durant tres dies. Després d'aquesta proesa, Valentina va continuar col·laborant en el programa espacial soviètic i es va convertir en una personalitat destacada a Rússia.

Filla d'un tractorista i d'una treballadora de la indústria tèxtil, des de molt jove va practicar l'esport de salt amb paracaigudes, i fins i tot va obtenir el títol d'instructora en aquesta especialitat. Treballadora en una fàbrica tèxtil, Tereixkova completava els estudis en una escola nocturna.

Atreta per la investigació espacial, no va dubtar a presentar-se voluntària com a futura astronauta i, encara que no tenia la formació adequada, l'agència de l'espai soviètica va decidir preparar-la, juntament amb altres tres dones.

Després de la missió espacial, va estudiar Enginyeria Espacial, camp en què es va graduar en 1969, i va obtenir el doctorat en 1977. Posteriorment es va interessar per la política i, a causa de la seua prominència, va exercir diversos càrrecs polítics a la Unió Soviètica. Va participar en la Conferència Mundial de l'ONU amb motiu de l'Any Internacional de la Dona, duta a terme a Mèxic en 1975, i en 1982 va rebre el Premi Simba per la seua labor de promoció de les dones.

CAMILA MONASTERIO MARTÍN I IRENE GARCÍA RUBIO
Cuéntame cómo dedicarme a la ciencia. MNCN (adaptació)

1. Anoteu en què s'assemblen i en què es diferencien el text inicial de la unitat i el que acabeu de llegir.

2. Marca verdader o fals.

	V	F
Tereixkova va ser la primera astronauta a xafar la Lluna.	☐	☐
Va fer tres voltes a la Terra en 48 dies.	☐	☐
Tereixkova estudiava de dia i treballava de nit.	☐	☐
Sa mare era instructora de salt amb paracaigudes.	☐	☐
Son pare era tractorista.	☐	☐

3. Corregeix les opcions falses de l'activitat anterior perquè siguin verdaderes.

4. Ordena amb números segons quan passa.

- Va rebre el Premi Simba per la seua labor de promoció de les dones.
- Va viatjar a bord de la nau *Vostok 6*.
- Va obtindre el doctorat en Enginyeria Espacial.
- Es va graduar en Enginyeria Espacial.
- Va participar en la Conferència Mundial de l'ONU amb motiu de l'Any Internacional de la Dona.

5. Fes una llista amb els oficis que ha dut a terme Valentina Tereixkova al llarg de la seua vida.

6. En un full giratori, per torns, anoteu en quins llocs podríem trobar un text com l'anterior.

La biografia

La **biografia** és un text en què s'explica la vida d'algú, generalment un personatge que ha destacat en algun camp.

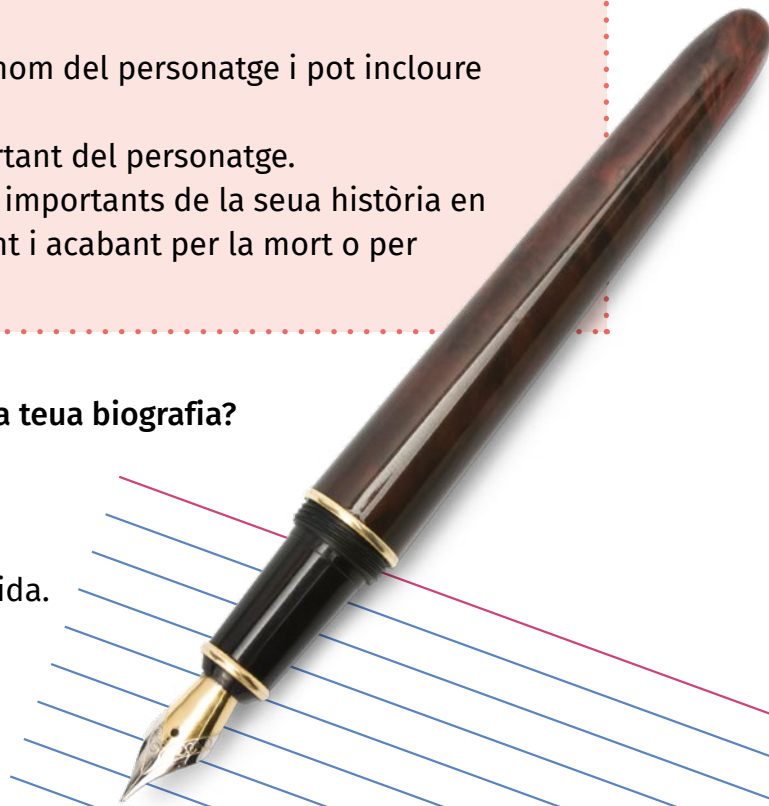
Se'n destaquen les dades més rellevants i se segueix un ordre cronològic.

Les parts d'una biografia són aquestes:

- **Títol**, que generalment coincideix amb el nom del personatge i pot incloure alguna frase relacionada.
- **Introducció**, que destaca la fita més important del personatge.
- **Cos**, que presenta els esdeveniments més importants de la seua història en ordre cronològic, començant pel naixement i acabant per la mort o per l'actualitat (si el personatge és viu).

1. Quins d'aquests esdeveniments inclouries en la teua biografia?

- On vas nàixer.
- On estudies.
- Què has esmorzat hui.
- Què és el més divertit que t'ha passat en la vida.
- Quantes voltes et rentes les dents cada dia.
- Qui són els teus pares.
- En quines activitats destagues.
- A quina hora et vas gitar ahir.

2. Tria un d'aquests personatges i redacta'n la biografia seguint els passos que t'indiquem.

J. K. Rowling
(escriptora)

Jacinda Ardern
(política)

La persona
que tu tries

Clara Wieck
(compositora)

- Escriu el nom complet i els cognoms del personatge triat.
- Indica la data i el lloc on ha nascut.
- Explica breument en què destaca, per què és un personatge conegut.
- Resumeix amb poques paraules qui era la seua família: a què es dedicaven, si tenien pocs recursos o no, d'on eren originaris.
- Explica'n la infantesa i la joventut: què va estudiar, on, en quines ciutats va viure, si va tindre una infància difícil o no.
- Comenta breument la vida personal: relacions, fills i filles, divorcis, pèrdues rellevants.
- Parla dels viatges que ha fet i que han marcat la seua carrera.
- Destaca les fites més importants en la seua vida professional: descobriments, obres, publicacions, invents, creacions, càrrecs.
- Indica els reconeixements que ha rebut al llarg de la seua trajectòria.
- Explica què fa en la actualitat (si és un personatge viu), o indica el lloc i la data en què va morir i la causa.

Consells

- Usa els verbs en tercera persona i en passat.
- Afig referències contínues al lloc i a la data.
- Segueix l'ordre cronològic, excepte per a destacar fets importants.
- Pots incloure-hi alguna anècdota o fet curiós.

3. Arxiva la biografia en el teu portafolis.

Els diccionaris i les enciclopèdies

El **diccionari** explica el **significat** de les paraules comunes d'una llengua i mostra com s'escriuen. Els diferents significats o **accepcions** d'una paraula hi apareixen numerats.

A més del diccionari general, n'hi ha d'altres classes. Per exemple:

- Diccionari de sinònims i antònims: conté paraules de significat semblant i contrari per a cada entrada.
- Diccionari bilingüe: inclou les paraules equivalents en un altre idioma.
- Diccionari especialitzat: inclou termes específics d'una disciplina (medicina, electricitat, informàtica, etc.).

1. Busca en el diccionari la paraula **nau** i indica quina accepció apareix en cada oració.

- Les naus de vapor del Mississipí són famoses arreu del món.
- La nau *Vostok 6* va fer 48 voltes a la Terra en tres dies.
- Hi ha hagut un gran incendi en una nau industrial de Torrent.

2. En quina classe de diccionari consultaries els dubtes següents?

- Una paraula que signifiqui el mateix que **cosmos**.
- El significat de la malaltia anomenada **condromalàcia**.
- El significat del verb **volar**.
- La paraula valenciana equivalent a **txaika**.

L'**enciclopèdia** és una obra que arreplega el coneixement humà universal. Hi podem consultar articles de ciència, història, geografia i altres disciplines, sovint acompanyats d'imatges i gràfics a color. És el lloc ideal per a consultar noms propis, com ara personatges destacats o topònims. Segons el contingut, tenim:

- Enciclopèdia **general**, en què s'expliquen temes de totes les àrees.
- Enciclopèdia **especialitzada**, dedicada a informar sobre un camp concret, per exemple, l'art, els esports o la música.

3. Busca el nom de la teua localitat en una enciclopèdia i completa un requadre com aquest amb les dades que hi trobes.

Nom de l'enciclopèdia	Nom de la població	Nombre d'habitants	Dades geogràfiques	Dades històriques	Altres informacions

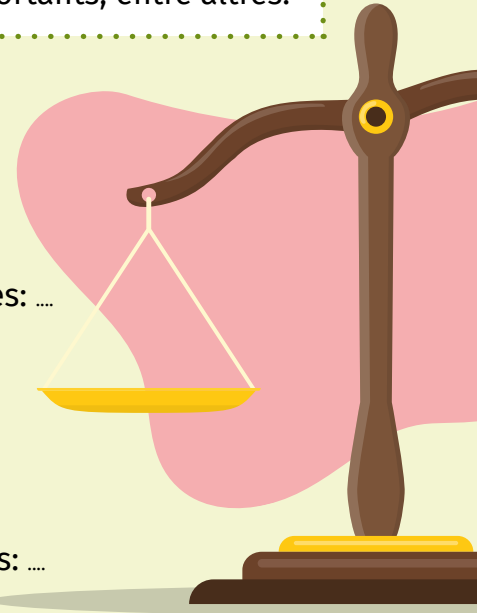

El mural de la justícia

En aquesta unitat, hem vist el cas de persones que van fer coses extraordinàries, però que van ser invisibilitzades injustament pel fet de ser dones, com ara Mary Anning o Clara Wieck. Per això us proposem que feu un mural en què les feu ben visibles, amb fotografies, dades biogràfiques bàsiques o contribucions més importants, entre altres.

1. Abans d'iniciar la tasca, trieu en equips com la fareu.

- En quin format presentareu el mural?
 Digital.   En paper.
- On treballareu?
 A l'aula.   A casa.   A l'aula d'informàtica.   Altres: ....
- Com presentareu el mural?
 Físicament.   En una memòria USB.   Altres: ....
- El donareu a conèixer a la resta del centre?
 Sí.   No.
- Si la resposta anterior és afirmativa, com compartireu el mural?
 En el tauler d'anuncis.   En el web del centre.   Altres: ....

2. Decidiu quines persones tractarà cada equip (poden haver aparegut en la unitat o no) i quins materials caldrà.

Personatges:

Valentina Tereixkova, Marie Curie, Ada Lovelace, Mary Anning, Rosalind Franklin, Bette Nesmith Graham, Mary Anderson, Marion Donovan, Donna Shirley, Stephanie Kwolek, Pilar Mateo, J. K. Rowling, Jacinda Ardern, Clara Wieck, altres.

Materials:

cartolina, fotografies, paper, barra d'apegar, tisores

3. Penseu en els diferents rols que podeu fer i repartiu-vos les tasques: buscar informació biogràfica, redactar els textos, aportar imatges, corregir els textos, muntar el mural.

4. Presenteu el mural a la classe.

1. Posa un exemple de situació comunicativa i indica qui és l'emissor/a, qui és el receptor/a i quin és el missatge.

Exemple: *Un semàfor en roig. Emissor: el semàfor. Receptors: els conductors. Missatge: no passeu.*

2. Separa en síl·labes les paraules d'aquesta oració. A continuació, tradueix-la al castellà i fes el mateix.

«La paciència és la mare de la ciència.»

- Té el mateix nombre de síl·labes en valencià que en castellà? Per què?

3. Troba els diftongs i els dígrafs en aquest fragment sobre Amelia Earhart i classifica'ls en una taula.

Va ser una aviadora estatunidenca, famosa per les seues marques de vol i per intentar dur a terme el primer viatge aeri al voltant del món sobre la línia de l'equador.

La seua última comunicació per ràdio va ser el 3 de juliol. S'organitzà una missió de rescat amb nou vaixells i més de cinquanta avions, però tots els esforços foren en va.

TONY AMAGO I NURIA RODRÍGUEZ

Xiquetes que van somiar allò impossible. Bromera

4. Encercla els dígrafs en el text anterior.
5. Indica tres esdeveniments que no inclouries en la biografia d'una persona.
6. Anota les diferències principals entre un diccionari i una enciclopèdia.

1. Creus que sabries explicar-ho?

Què és la comunicació.	☐	☐	☐
Quina diferència hi ha entre un diftong i un hiat.	☐	☐	☐
Per a què serveix una biografia.	☐	☐	☐
En què es diferencien diccionaris i enciclopèdies.	☐	☐	☐

2. Com has treballat?

La meua actitud amb els altres ha sigut participativa, col·laborativa i dialogant.	☐	☐	☐
He après molt i sé explicar els meus coneixements.	☐	☐	☐
M'he esforçat perquè les classes anaren bé.	☐	☐	☐

3. Com ha treballat l'equip?

Tots els membres de l'equip ens hem esforçat igual.	☐	☐	☐
Hem respectat els rols que ens havíem assignat.	☐	☐	☐
Hem tingut en compte l'opinió de tots i hem parlat de manera respectuosa.	☐	☐	☐

4. Anota en una fitxa les idees següents.

- Per a què et poden servir les coses que has après?
- Quines de les coses que has après són útils per a altres llengües?

Modu, el fabricant de flautes de canya

Abans d'arribar al molí abandonat, Tonet i Mònica comproven que el jardiner no s'hi veu per cap lloc. Però, per si de cas, recolzen les bicicletes a la paret que no és visible des de la caseta on es guarden els atifells de jardineria. Després, es lleven els cascos i entren dins del molí. Modu els veu de seguida.

–*Tuné, Munica* –diu.

Els xiquets obrin les bosses de plàstic i deixen la llet, les galletes, la llanda de clòtxines i les olives damunt d'un caixó de plàstic dels que solen utilitzar els col·lidors.

Modu, movent una mà, els invita a acostar-se.

Tonet xiuxiueja:

–Aquest home no fa por. Acostem-nos.

Seuen tots tres en terra sobre una catifa que l'home acaba de desenrotllar. A continuació, Modu enceta les galletes redones, els en reparteix una a cada un i diu:

–*Les gallitis, mult bunes.*

I és que, com ja ho van comprovar, Modu parla d'una manera estranya. De vegades, en comptes de la «o» diu «u» i en comptes de la «e» diu «i». Tot i això, si parla a poc a poc, els xiquets entenen quasi tot el que diu.

–Vosté va vindre amb una barca pel mar? –Tonet ho pregunta a **boca de canó**.

L'home sembla voler organitzar les paraules abans

Ens preguntem

- Per què moltes persones abandonen el seu país d'origen?
- Quines conseqüències té que la riquesa al món es repartisca d'una manera desigual?

de contestar. I quan ho fa, explica que va pujar a una barca de goma en un port del Marroc, que la barca els va portar a una illa que es diu Fuerteventura, i que des d'allà el van portar en avió, junt amb més de cinquanta persones més, a Sevilla (ell diu *Sivília*). I d'allà es va escapar i, després de pujar a molts trens, vingué al poble.

–No. Ell no és del Marroc –continua contant–. És d'un país que es diu Senegal. I allà va deixar una esposa i dos fills.

–I allà hi ha mones i lleons? I elefants? –pregunta ara Mònica.

Modu contesta dient que sí, que al seu país hi ha molts animals i moltes plantes. També hi ha mar i muntanyes i pobles grans i menuts. Després conta que, des de fa bastant temps, s'hi passa molta fam i que moltes persones marxen del país per buscar treball i guanyar diners i enviar-los a les seues famílies.

–Vosté sap fabricar flautes com la que tocava l'altre dia? –Tonet fa el preguntat mentre es rasca els genolls, potser perquè té una miqueta de desfici.

–Flutes? Sí. De cànica. De cànica de riu –contesta l'home.

I Tonet afig:

–A mi m'agradaria tindre'n una i aprendre a tocar-la.

Mònica remata:

–I a mi. A mi m'agradaria molt.

Ara, Modu fossa dins d'una de les butxaques i en trau un parell de pedretes de color lila. Tanca la mà i fa la sensació que mou els dits per jugar amb les pedres dins del puny.

–Què són aquestes pedres? –pregunta el xiquet.

–Amitista –contesta l'home–. *Pidris di aligria. Pirsones bonis portin.*

I com que Tonet no acaba d'entendre el missatge, l'amiga li ho aclareix:

–Les pedres es diuen ametista i diu que són les pedres de l'alegria i que les porten les bones persones.

ENRIC LLUCH

Mònica, Tonet i l'home que fabricava flautes de canya. Bromera (adaptació)

1. Marca els mitjans de transport que no s'anomenen en el text.

2. Contesta aquestes preguntes sobre el fragment.

- On viu Modu?
- Com ha arribat al poble dels xiquets des del seu país?
- Per què ha abandonat el Senegal?

3. Com parla Modu? Per què creus que parla d'aquesta manera?

4. Modu ha vingut al poble sol o acompanyat? Per què ho deu haver fet?

5. Marca el significat de l'expressió destacada en el text.

- De sobte.   Amb satisfacció.   En veu baixa.

6. Què faríeu vosaltres si patíreu fam al lloc on viviu?

7. La vida que tenen les persones com Modu als països on es desplacen és fàcil? Per què? Pensa-ho primer individualment i, després, comenta-ho amb els companys.

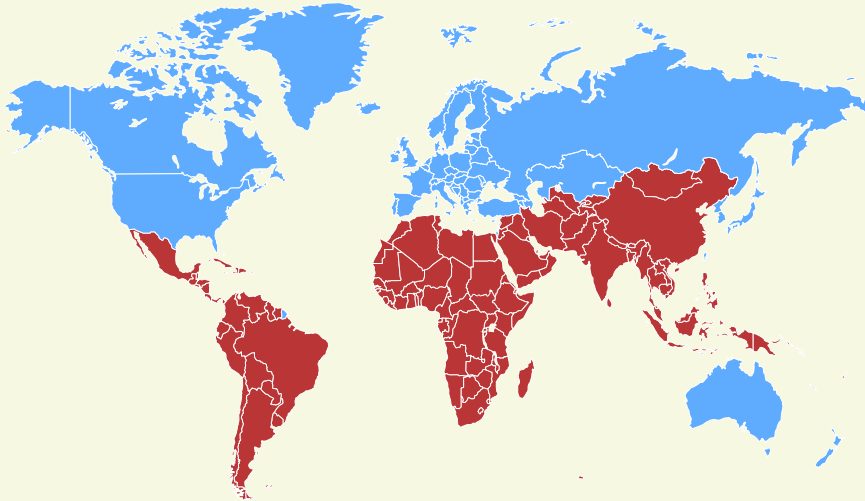

1. Observeu en el mapa de la versió digital quins són els països més rics del món i els més pobres.

• En quina zona està situat cada grup de països? Per què penseu que passa això?

- **Països rics:** Luxemburg, Suïssa, Irlanda, Noruega, els Estats Units.
- **Països pobres:** Burundi, Sudan del Sud, Malawi, Moçambic, República Democràtica del Congo.

2. Mireu el vídeo i contesteu.

- a) Quan se celebra el Dia Mundial per a l'Erradicació de la Pobresa?
- b) Quantes persones viuen en una situació econòmica molt crítica?
Amb quants diners passen al dia?
- c) Com es pot manifestar la pobresa? Posa'n exemples.
- d) Quines són les causes principals de la pobresa a l'Àfrica subsahariana? I al sud d'Àsia?

3. Debateu si la pobresa només està present als països pobres o si també es pateix als països rics.

4. Comenteu les conseqüències que tindria...

- a) Que els països rics es preocuparen més pels països pobres.
- b) Que tots i totes fórem solidaris amb les persones que ho necessiten.

5. Les ONG són organitzacions dedicades a tasques col·laboratives, humanitàries o ecològiques, entre altres. En coneixeu alguna? Com penseu que poden ajudar les persones pobres? Què hi podeu fer vosaltres?

El nom: gènere i nombre

Els **noms** o **substantius** són les paraules que usem per a anomenar persones, animals, plantes, objectes o idees.

- Els noms poden ser **comuns**, si designen qualsevol persona, animal o cosa (**xiqueta**, **peix**, **país**), o **propis**, si designen un ésser determinat a fi de distingir-lo dels altres (**Mònica**, **Nemo**, **el Senegal**).
- També poden ser **individuals**, si es refereixen a un sol ésser (**home**), o **col·lectius**, si tot i estar en singular designen un conjunt (**família**).
- Finalment, podem trobar noms **concrets**, si anomenen coses que poden ser percebudes pels sentits (**flauta**), o **abstractes**, si es refereixen a idees o sentiments que no es poden percebre pels sentits (**por**).

1. Per parelles, trobeu set noms propis en la lectura inicial.

2. Classifica aquests noms en individuals o col·lectius.

vaixell   serralada   equip   plàtan   eixam   llibre   carrascar   font   pota   ramat

Individuals	
Col·lectius	

3. Subratlla els noms abstractes que trobes en aquest text.

La pobresa és la situació de no poder satisfer les necessitats físiques i psicològiques bàsiques a causa de la falta de béns materials suficients per a tindre una vida digna.

4. Anota com són els noms següents seguint el model.

- motxilla → *nom comú, individual i concret*

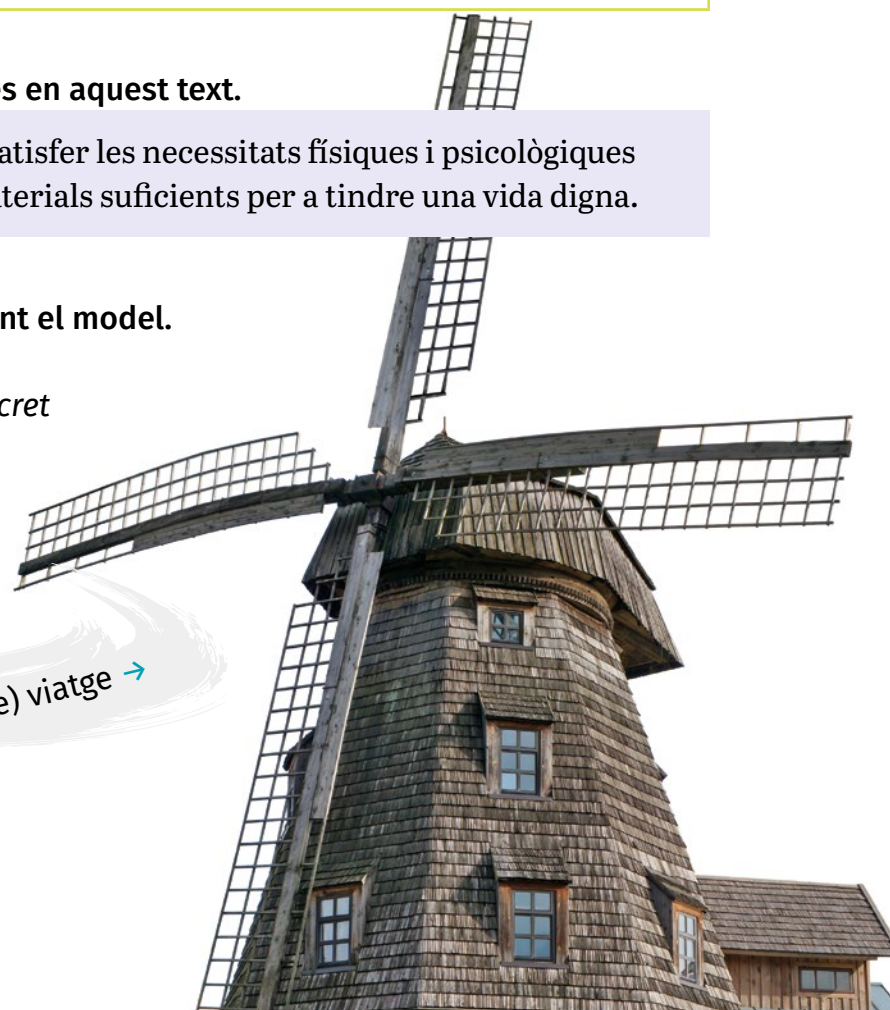
a) colla →

b) ajuda →

c) Mediterrània →

d) molí →

e) viatge →

Els noms tenen **gènere** i **nombre**.

Són del gènere **masculí** els que poden portar davant els articles **el** o **un**.
I són del gènere **femení** els que poden portar davant els articles **la** o **una**.

El femení d'alguns noms es pot formar:

- Afegint **-a** al masculí: **fill-filla**.
- Afegint **-na** quan el masculí acaba en vocal accentuada: **lleó-lleona**.
- Amb una paraula diferent: **marit-muller**.

Segons el nombre, el nom està en **singular** quan es refereix només a un ésser, objecte o lloc, o bé en **plural** si es refereix a més d'un.

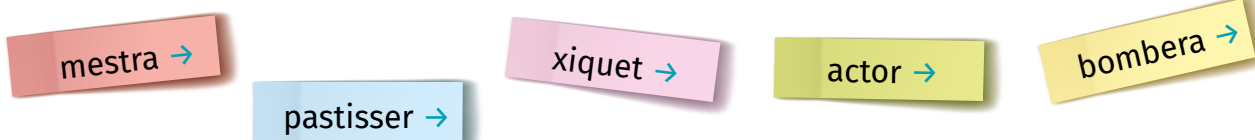
Podem formar el plural dels noms afegint al singular les terminacions **-s**, **-es**, **-ns**, **-os**: **jardiner-jardiners**; **pedra-pedres**; **molí-molins**; **casc-cascos**.

5. Classifica els noms de l'activitat 4 en masculins i femenins.

6. Canvia de gènere i de nombre els noms següents seguint el model.

- capità → capitana → capitans → capitanes

7. Llig aquest fragment de la lectura inicial i classifica les paraules destacades en una taula com la que hi ha més avall.

La **xiqueta**, després de comprovar que l'àvia encara ha de plegar **camises** i **pantalons**, es dirigeix a la cuina. Obri el **rebot** i llança l'urpa a un **pot** de **fesols**. Després, obri el **frigorífic** i amaga dos **iogurts** de maduixa rere de la **capsa** de plàstic dels embotits.

	Singular	Plural
Masculí		
Femení		

La síl·laba tònica i l'accent

La **síl·laba tònica** és aquella que es pronuncia amb més força dins d'una paraula. La resta de les síl·labes d'una paraula s'anomenen **àtones**.

Segons la situació de la síl·laba tònica, les paraules poden ser:

- **Agudes**, si la tònica és l'**última síl·laba**: **emigrant**, **població**.
- **Planes**, si la tònica és la **penúltima síl·laba**: **pobresa**, **nàixer**.
- **Esdrúixoles**, si la tònica és l'**antepenúltima síl·laba**: **Mònica**, **política**.

1. Llig, escolta i subratlla la síl·laba tònica de les paraules marcades.

Hi ha **també** la **pobresa energètica**. Les famílies que la pateixen no tenen prou **diners** per a pagar l'energia per a les necessitats **domèstiques bàsiques**: encendre la **calefacció**, posar la **llavadora** o utilitzar altres **electrodomèstics**.

2. Classifica les paraules destacades del text anterior segons la posició de la síl·laba tònica corresponent.

Agudes	Planes	Esdrúixoles

3. Comenteu en què es diferencien les paraules agudes, planes i esdrúixoles.
4. Per torns, escriviu en un full giratori tantes paraules agudes com se us ocorreguen. Després, feu el mateix amb les paraules planes i les esdrúixoles.

A vegades, marquem la síl·laba tònica amb un accent **obert** (˘) o **tancat** (ˊ).

La vocal **a** porta accent obert (**cabàs**) i les vocals **i**, **u** porten accent tancat (**país**, **algú**), mentre que la **e** i la **o** poden portar accent tancat si són tancades (**senegalés**, **cançó**) o accent obert si són obertes (**convivència**, **història**).

 En castellà, a diferència del valencià, sempre s'utilitza l'accent tancat, siga quina siga la vocal que el porta.

5. Classifica les paraules de l'activitat 2 segons si tenen la vocal tònica oberta o tancada.

6. Totes aquestes paraules porten accent obert o tancat. Posa el que corresponga en la vocal tònica.

nuvol   caracter   cafe   origens   aguila   apren   enten   debil   cami
 unica   cronica   permis   Berlin   melo   anec

En general, tant en valencià com en castellà, les paraules monosíl·labes no s'accentuen, llevat de les que han de portar accent per a distingir-les d'altres que s'escriuen igual. Per exemple: **més** (quantitat) / **mes** (període de temps) en valencià i **él** (pronomen personal) / **el** (article) en castellà.

7. Indica si aquestes afirmacions sobre l'accentuació en valencià són verdaderes (V) o falses (F).

	V	F
Els accents poden ser oberts o tancats.		
La vocal a porta sempre accent tancat.		
Les vocals i , u porten sempre accent tancat.		
Les vocals e , o poden portar accent tancat o obert.		
Les paraules monosíl·labes s'accentuen sempre.		

8. Comparem entre tota la classe les regles d'accentuació del valencià i les del castellà.

- Per cert, com s'accentua gràficament en anglès?

Dictat

9. Escriu el dictat següent.

- Revisa el text en la versió digital i anota:
  - Faltes que has comés perquè no coneixies la paraula.
  - Faltes que has comés perquè no recordaves com s'escrivia la paraula.
- Anota sis paraules amb accent que vulgues recordar.

FONÈTIC

RECTANGULAR, FI I AMB UNA GRAN PANTALLA.
ELABORAT AMB PLÀSTICS RECICLATS I OR DE COMERÇ JUST.
DISSENYAT PER A DURAR I PERQUÈ ES PUGA REPARAR.
QUI L'HA FABRICAT COBRA UN SALARI DIGNE.

AMB FONÈTIC PODRÀS PARLAR, ENVIAR MISSATGES, FER FOTOGRAFIES
I VÍDEOS, REPRODUIR FITXERS MULTIMÈDIA I... MOLTES COSES MÉS.
TOT AIXÒ MENTRE CONTRIBUEIXES A FER UN MÓN MÉS JUST!

EL TEU TELÈFON ÈTIC
ES DIU FONÈTIC!

1. Quina penses que és la frase més important del text? Marca-la i justifica la resposta.

Rectangular, fi i amb una gran pantalla.

Elaborat amb plàstics reciclats i or de comerç just.

Dissenyat per a durar i perquè es pugui reparar.

Qui l'ha fabricat cobra un salari digne.

El teu telèfon ètic es diu Fonètic!

2. Indica les afirmacions verdaderes sobre aquest telèfon i corregeix les falses.

És un telèfon mòbil elaborat d'una manera socialment responsable.

No el pots utilitzar per a fer les mateixes coses que duen a terme altres telèfons mòbils intel·ligents.

Com que s'elabora amb materials reciclats, dura menys.

L'empresa que el fabrica no s'aprofita dels treballadors ni de les treballadores.

Com que se'n poden reparar les peces, funcionarà durant més temps.

3. Copia una taula com la següent i completa-la amb la informació sobre el telèfon anunciat.

Forma	
Material	
Ús	
Altres característiques	

4. Aquest telèfon està elaborat amb or de comerç just. Investiga què vol dir que un producte és de comerç just.

5. Compràrieu aquest telèfon? Raoneu-ho.

L'anunci publicitari

L'**anunci publicitari** és un text que dona a conèixer les característiques d'un producte o servei i el presenta de manera atractiva perquè el públic vulga comprar-lo o consumir-lo.

Els components que sol incloure un anunci publicitari són:

- **Imatge**, que sol ser vistosa i atraure la mirada.
- **Text informatiu**, en què es descriuen les característiques del producte anunciat.
- **Eslògan**, que és un text breu, directe i cridaner. Ha de captar l'atenció del públic i ser fàcil de recordar.

1. Identifica els components de l'anunci publicitari en el cartell de Fonètic.

2. Mireu l'anunci d'aquests llibres ací i en la versió digital, i identifiqueu-ne els components en aquest format. Quines diferències hi veieu respecte del cartell?

3. Inventa un eslògan diferent per a l'anunci del telèfon Fonètic.

4. Elabora un anunci publicitari seguint els passos que t'indiquem a continuació.

- Tria un producte de comerç just que vulgues anunciar.
- Posa-li un nom.
- Pensa una imatge per a acompanyar-lo. Pots dibuixar-la o retallar-ne alguna que t'agradi i apegar-la.
- Redacta la descripció del teu producte. No t'oblides de cap característica!
- Escriu-ne un eslògan.
- Distribueix els diferents components de l'anunci de manera que resulte atractiu a la vista.
- Revisa el text que has escrit i comprova que no hi haja cap falta d'ortografia.

Consells

- Posa un nom enginyós i atractiu al teu producte.
- Tria una imatge cridanera, que capte l'atenció.
- Una idea perquè l'eslògan siga més contagiós és inventar-ne un que rime.
- Juga amb els colors perquè el teu anunci siga més vistós.
- Tin en compte el destinatari de l'anunci. Pensa que ha de cridar l'atenció de les persones que podrien comprar el que s'hi anuncia.
- Destaca les característiques del producte que fan que siga millor que uns altres de semblants.

5. Arxiva l'anunci publicitari en el teu portafolis.

La sinonímia

1. Contesta breument.

- Els xiquets afirmen el mateix sobre el continent africà?
- Quines paraules t'ho indiquen? Signifiquen el mateix?

Les paraules **sinònimes** són les que tenen un significat igual o semblant, per exemple, **fam** i **gana**.

2. Forma parelles de sinònims amb aquestes paraules.

contar   prestar   breu   repartir   ràpid   enfadat   distribuir
 deixar   veloç   enutjat   curt   narrar

3. Subratlla la paraula sinònima de la que s'indica en cada cas.

• rectificar →	voltar	corregir
• cavillar →	pensar	excavar
• indagar →	investigar	triar
• remenar →	recordar	moure

- ### 4. Per parelles, reescriu aquest text substituint les paraules destacades per sinònims. Podeu consultar un diccionari de sinònims i antònims.

Martina ha **redactat** un article sobre el banc d'aliments més **vell** del barri i la situació tan **complicada** de les persones que hi **acudeixen** perquè les **auxilien**. L'han publicat en el **diari** més **conegut** de la **localitat**.

La fira solidària

Com hem vist al llarg de la unitat, la riquesa i els recursos no sempre es distribueixen d'una manera igualitària. Això fa que moltes persones visquen en la pobresa i que algunes, fins i tot, es vegin obligades a abandonar tot el que coneixen per a buscar una vida millor lluny de casa. Perquè pugueu posar el vostre granet d'arena per a canviar aquesta situació, us animem a organitzar una fira solidària i donar els diners que hi recapteu a una ONG que treballi per l'erradicació de la pobresa.

1. Abans d'iniciar la tasca, trieu en equips com la fareu.

- On celebrareu la fira?
  - Al pati del centre.
  - A l'aula o als corredors.
  - Altres: .....
- Quan la fareu?
  - A l'hora del pati.
  - Després de classe.
  - Altres: .....
- Com aconseguireu els productes que vendreu en la fira?
  - Els elaborarem.
  - Els portarem de casa.
  - En farem una recollida.
- A qui hi convidareu?
  - L'alumnat del centre.
  - Les famílies.
  - El públic en general.
- On posareu els anuncis publicitaris de la fira?
  - En el tauler d'anuncis.
  - En el web del centre.
  - Altres: .....

2. Feu una llista dels materials que necessitareu. A més dels productes, penseu també en el que utilitzareu per a muntar les parades de la fira, per a la publicitat, etc.

3. Penseu en els rols que podeu exercir i repartiu-vos les tasques: elaborar els objectes per a vendre o arregar-los, catalogar-los i posar-los un preu, crear els anuncis de la fira, investigar a quines ONG podeu donar els diners que hi recapteu, etc.

4. Celebreu la fira i, en acabant, feu la donació a les organitzacions que hàgeu triat.

1. Llig aquest fragment i posa un exemple de cada classe indicada.

Si les dades que donava el periòdic eren correctes, i l'immigrant de la foto era qui creia, estava clar que s'havien equivocat acusant-lo, Mohamed deia la veritat, no era el lladre. Ester s'aclaparà, ella podia confirmar les declaracions del marroquí, l'únic fals era que no havia entrat d'amagat en un camió, sinó en una caravana, la seua. El jove complia la paraula que li havia donat, no la delatava.

PEPA GUARDIOLA. *Una llar en el món*. Bromera

- Abstracte:
- Concret masculí:
- Femení plural:
- Propi:

2. Escriu el plural d'aquests noms.

- molí
- avió
- clòtxina
- home
- mona
- col·lidora

3. Explica per què s'accentuen aquestes paraules.

únic

s'aclaparà

marroquí

periòdic

4. Tria una paraula del text anterior amb accent obert i una altra amb accent tancat. Per què porten aquest accent?

5. Explica breument què és un anunci publicitari i quina finalitat té.

6. Copia el sinònim corresponent del text de l'activitat 1.

- Corroborar
- Pensar
- Denunciar
- Proporcionar

1. Creus que podries posar exemples...

De les diferents classes de noms que hi ha?

De paraules agudes, planes i esdrúixoles?

D'anuncis publicitaris?

De parelles de paraules sinònimes?

2. Com has treballat?

La meua actitud amb els altres ha sigut participativa, col·laborativa i dialogant.

He après molt i sé explicar els meus coneixements.

M'he esforçat perquè les classes anaren bé.

3. Com ha treballat l'equip?

Tots els membres de l'equip ens hem esforçat igual.

Hem respectat els rols que ens havíem assignat.

Hem tingut en compte l'opinió de tots i hem parlat de manera respectuosa.

4. Anota en una fitxa les idees següents.

- Per a què et poden servir les coses que has après?
- Quins dels aspectes que has après es poden aplicar a altres llengües?

**He après
molt!**

5^è
PRIMÀRIA

VALENCIÀ

TIL

Tractament Integrat de Llengües

GUIA DE RECURSOS DIDÀCTICS

PROJECTE
FÈRTIL
bromera

A. SITUACIONS D'APRENTATGE I ODS

La primera seqüència didàctica del llibre de Valencià de 5é de Primària es titula «Vides extraordinàries» i té com a objectiu reflexionar sobre la presència de la dona en el món de la ciència. Per mitjà d'aquest fil conductor, s'hi tracten continguts com la comunicació i les llengües; la síl·laba, els diftongs i els hiats; la biografia; els diccionaris i les enciclopèdies i, com a repte final, l'elaboració d'un mural de la justícia que arreplegue la biografia de dones destacades en algun camp del saber (ciència, literatura, tecnologia, investigació) però que han estat oblidades per la història injustament per la seua condició de dones.

Cada seqüència comença amb una lectura inicial (també locutada) que ens presenta la situació d'aprenentatge corresponent, relacionada amb un o diversos objectius de desenvolupament sostenible, i que ens serveix per a treballar la comprensió i l'expressió, i per a parlar de sentiments i valors. En aquestes dues primeres planes també s'inclou l'apartat «Ens preguntem», que ens ajudarà a conèixer les idees prèvies de l'alumnat i els seus interessos.

Les pàgines següents desenvolupen els continguts que hem esmentat abans. Entre aquestes, cal destacar la secció «Escoltem i parlem», en què es treballa la comprensió i l'expressió orals per mitjà d'un àudio o d'un vídeo, sempre relacionat amb el fil temàtic de la unitat, i també els apartats «Ens divertim llegint», «Escrivim» i «En equip!», tots tres estretament relacionats i que desemboquen en un repte final; en aquest cas, com hem dit abans, l'elaboració d'un mural de dones extraordinàries.

B. TEMES TRANSVERSALS

Com ja hem esmentat més amunt, l'objectiu fonamental de la unitat és fer visibles les dones en tots els camps del saber, però especialment les que han destacat en el món de la ciència. S'hi promou, per tant, el coneixement científic, el feminisme i la justícia, però també s'hi treballa la companyonia, el respecte, la imaginació, la creativitat, la col·laboració entre companys i companyes, i la capacitat d'arribar a acords.

El tractament integrat de llengües ens permet comentar les semblances entre llengües en molts aspectes: un mateix esquema comunicatiu, la biografia com a gènere discursiu, l'estructura fonètica de les paraules (síllabes, diftongs i hiats), l'existència d'obres de consulta com diccionaris i enciclopèdies, etc. Així mateix, en la secció «Seguim les normes», s'indiquen les diferències més destacades entre valencià i castellà respecte a la fonètica i l'ortografia, amb una separació síllàbica distinta i una partició de dígrafs diferent.

C. CONEIXEMENTS PREVIS

L'alumnat de cinqué comença el tercer i últim cicle d'Educació Primària; per tant, la majoria ja deu haver assolit els coneixements de l'etapa anterior. En aquesta seqüència didàctica, és important recordar l'estructura d'un text narratiu i aprofundir-hi en un de concret, la biografia, perquè, com hem dit en la introducció, el repte final és elaborar un mural en què es treballa aquest tipus de narració. D'altra banda, ja deuen tindre interioritzades, també, nocions de separació síllàbica, que ací s'amplien d'una manera més detallada, i sobre diftongs, hiats i dígrafs.

A més, també convé aprofitar els hàbits de treball i de convivència que ja han adquirit en cursos anteriors i promoure el treball cooperatiu en grup o en parella, ben presents en tot el llibre.

D. APRENTATGE COOPERATIU

En aquesta unitat s'apliquen diverses tècniques d'aprenentatge cooperatiu, adaptades al nivell del cicle escolar. Així, les taules redones, el debat, la pluja d'idees, les parelles comparteixen, la lectura compartida, el full giratori o el puzzle d'Aronson es poden aplicar en unes quantes activitats de «Vides extraordinàries».

E. TEMPORALITZACIÓ RECOMANADA

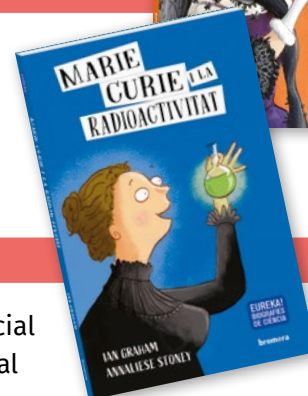
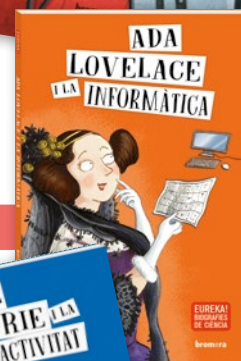
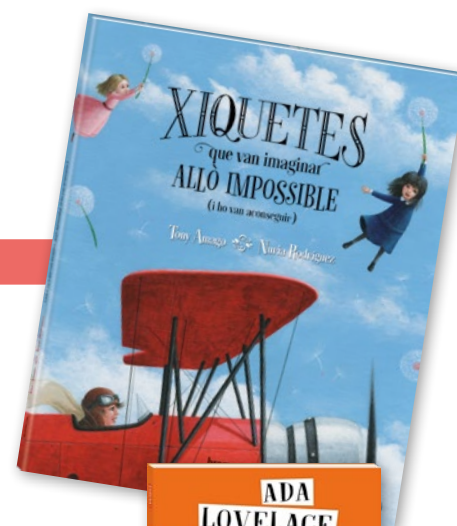
	Setembre	Octubre	Novembre	Desembre
1a setmana				
2a setmana				
3a setmana				
4a setmana				

F. RECURSOS I MATERIALS

- Versió digital del llibre (www.blinklearning.com).
- Recursos sonors i audiovisuals.
- Activitats digitals (ISpring, Genially i Kahoot).
- Quadern de valencià, que es ven per separat.
- Fitxes d'atenció a la diversitat (profes.bromera.com).
- Rúbrica d'avaluació competencial descarregable en el llibre digital.

G. ITINERARI DE LECTURA

Per a complementar el tema de la unitat, podem recomanar a l'alumnat la lectura de *Xiquetes que van imaginar allò impossible (i ho van aconseguir)*, un àlbum il·lustrat de Tony Amago i Nuria Rodríguez publicat per Bromera que arreplega les històries de quasi una vintena de dones que es van atrevir a dur a terme proeses extraordinàries, com la protagonista de la unitat, Valentina Tereixkova, que també apareix en el llibre. Així mateix, són molt recomanables les dues biografies publicades per la mateixa editorial dins de la col·lecció «Eureka!» sobre Ada Lovelace i Marie Curie, narrades d'una manera amena i que inclouen tires còmiques i dades ben curioses.

H. CONCRECIÓ CURRICULAR

 Podeu descarregar la taula de programació de la unitat en format editable accedint a la versió digital de la guia (www.blinklearning.com) o des de l'Espai del professorat del web de Bromera (profes.bromera.com).

I. AVALUACIÓ COMPETENCIAL

 Les seccions del llibre de l'alumnat marcades amb la icona d'avaluació competencial són avaluable amb l'ajuda de la rúbrica que podeu descarregar en la versió digital del llibre (www.blinklearning.com). D'aquesta manera, es garanteix una avaluació contínua de les competències específiques de la matèria de manera senzilla.

Ens preguntem

A la valenta Valentina, que li encanta volar, li proposaren viatjar a l'espai, cosa que cap dona havia fet abans.

Aquesta situació d'aprenentatge inicial permet que l'alumnat reflexione sobre la validesa de totes les persones per a exercir tots els oficis, independentment del seu gènere.

Sabers bàsics

- Comprensió oral.
- Comprensió lectora.
- Interacció oral.
- Identificació d'elements paratextuals.
- Discriminació de paraules i d'expressions pel context.

Competències clau

- Comunicació lingüística.
- Digital.
- Personal, social i d'aprendre a aprendre.
- Consciència i expressió culturals.

Valenta Valentina

A Valentina li agradava volar, o més ben dit, li encantava estar en l'aire, tirar-se des d'un avió, travessar els núvols amb el cos, observar hipnotitzada, des del cel, els canvis del paisatge de la **vasta** i bella Rússia, veure passar per davall aquelles àmplies planures, llacs, boscos nevats i ciutats... per a, de sobte, plopl!, obrir el paracaigudes i **lliscar** suaument fins a arribar a terra ferma amb els seus propis peus.

Per totes eixes raons s'havia convertit en paracaigudista. «Valenta Valentina», li deien a casa. «Valenta Valentina», li deien els amics. «Valenta Valentina», li deien a la faena.

Ella, en canvi, mai s'havia sentit molt valenta. Tenia una por inconfessable. Era la por a fer la contra, a pensar d'una manera diferent, en definitiva, a sentir-se sola. Per això, sempre parlava baixet, i sense **polemitzar**.

Quan se sentia així de tímida i espantada, a Valentina l'**alleujava** el cel i observar tot el que passava a les altures. Somiava amb els ocells i imaginava que n'era un. Per això, potser, era coneguda com *Txaika*, que vol dir 'gavina' en rus.

El dia en què comença la nostra història, Valenta Valentina, o Txaika, com vulgueu dir-li, era dalt d'un avió. Anava a fer un salt d'entrenament, la porta de l'avió es va obrir i començà a notar el fort vent a la cara. Volantí, arqueig i a volar!

Ens preguntem

- Com s'entrena una persona per a ser astronauta?
- Com argumentaries que no hi ha oficis d'homes i oficis de dones?

Suggeriments didàctics

- Comencem un curs nou i canviem, també, de cicle. Amb companys i companyes nous i uns altres de coneguts, potser fins i tot amb docents diferents, s'obri la porta a un munt de possibilitats vitals i educatives: experiències, descobertes, sensacions, relacions i coneixements.
- Totes les seqüències didàctiques del llibre comencen amb una lectura inicial escrita i, també, locutada que ens introdueix un tema vinculat, generalment, amb els interessos de l'alumnat i amb algun dels eixos transversals del currículum. En aquesta primera unitat, el fil que lliga els continguts és la importància de les dones en el món de la ciència, que enllaça amb la igualtat de gènere i amb el foment de la vocació científica.
- Abans de començar a treballar la lectura i la il·lustració, identificarem quins són els coneixements previs i els interessos de l'alumnat per mitjà de l'apartat «Ens preguntem». A les preguntes que proposem, en podem afegir d'altres, com ara: «Coneixeu altres dones científiques?», «En quin camp destacaren?», «Sabríeu explicar què es el feminisme?», «Penseu que aquest moviment és necessari?», «Per què?».

Durant els quaranta segons de caiguda lliure, Valenta Valentina se sentia com la gavina que era. Havia après que amb lleus moviments de mans i cames podia anar on volguera. Era una sensació única i magnífica. Quan va arribar el moment, Txaika va estirar el cordell que obria el paracaigudes i començà a descendir lentament, com suspesa en l'aire.

–Allà està el llac, allà la piscina, allà l'escola, la plaça...!!!

Abans d'arribar a terra, estirà bé les cames amb força i va botar amb seguretat, com si ho fera des d'una cadira. Va caure corrent, **trontollà** un poc, però no va perdre l'equilibri. Es fregà el front i somrigué. Durant un instant, gaudí del deliciós formigueig elèctric que sempre sentia en aterrar...

–Valenta Valentina, quin gran salt! –va cridar l'entrenadora–. Vine a fer-me una abraçada! I no he sigut l'única a adonar-me'n. Vine, hi ha un senyor que et vol conèixer.

Al restaurant del club de paracaigudisme l'esperava un home rodanxó amb bigot, el nas redó i gran, unes ulleres quadrades de pasta negra que ocultaven uns ulls menuts i un cap allargat amb una gran calba en forma de caragol just enmig de la coroneta.

–Senyora Tereixkova, encantat de conèixer-la. Em dic Sergei Novikov, i treballo per al Cos Nacional de Cosmonautes.

–Cosmonautes?

–Sí, senyora. La nostra Agència Espacial. L'organisme que entrena dones i homes per a viatjar a l'espai i contribuir al desenvolupament de la ciència. Li agradaria viatjar a l'espai? Resulta que les nostres naus espacials són d'última generació. Estan dissenyades per a enlairar-se i navegar durant dies al voltant de la Terra. Però tenen un defecte: no són segures a l'hora d'aterrar. Per això necessitem paracaigudistes amb experiència com vosté!

PANDORA MIRABILIA I CAMILA MONASTERIO. *Valiente Valentina*
Museu Nacional de Ciències Naturals (adaptació)

OBJECTIUS DE DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE

Parlarem de la discriminació històrica contra les dones i com podem treballar per a aconseguir la igualtat. Aquest ODS es treballa al llarg de tota la seqüència didàctica.

TIL i TILC

Tant la lectura com la il·lustració inicials, en què es parla del món de la ciència per mitjà de la història de la primera dona astronauta, ens acosten a la matèria de Coneixement del Medi.

Aprentatge cooperatiu

Podem llegir el text seguint l'estructura de la lectura compartida, en què, per torns, una persona llig un paràgraf, la persona del costat el resumeix i les altres dues comproven que el resum és encertat i suggereixen millores.

Suggeriments didàctics

- Una bona manera de començar a treballar el fragment és fer que l'alumnat el llija individualment en silenci mentre l'escolta i, en acabant, fer-ne una lectura compartida per a fomentar el treball en equip i l'escolta activa. Atés que ara ja són un poc més grans, els direm que, quan hagen d'explicar el fragment que acaben de llegir, ho facen en forma de resum, però d'una manera senzilla.
- Com que la il·lustració ens serveix per a complementar el text, constitueix un bon referent visual del fragment; per tant, és important que s'hi fixen o, fins i tot, que la treballem abans de començar a llegir, ja que ens pot ajudar a entendre l'argument.
- És important que parlem amb les xiquetes i els xiquets sobre la igualtat de gènere i l'empoderament de les dones en àmbits en què històricament han sigut ignorades, conceptes imprescindibles per a desenvolupar societats realment inclusives.
- També els podem demanar que es fixen en les paraules destacades perquè, en la pàgina següent, se'ls demanarà que comenten què signifiquen.

Sabers bàsics

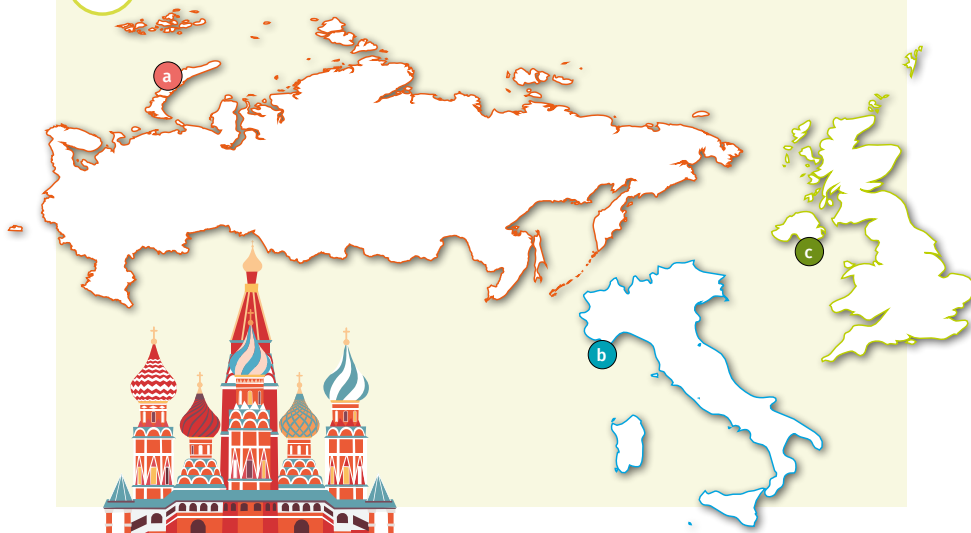
- Comprensió lectora.
- Interacció i expressió orals.
- Comprensió de textos orals.
- Discriminació d'informació.
- Reflexió sobre la discriminació i la diversitat.

Competències clau

- Comunicació lingüística.
- Digital.
- Personal, social i d'aprendre a aprendre.
- Ciutadana.
- Consciència i expressió culturals.

1. Quina de les imatges correspon a Rússia?

2. Contesta aquestes preguntes sobre el fragment.

- A què es dedicava Valentina Tereixkova?
- Qui vol conèixer-la per a reclutar-la com a astronauta?
- Per què el perfil de Tereixkova és l'adequat?

3. Què significa la paraula russa *txaika*?

- Avió.   Aire.   Gavina.   Gavardina.

4. Explica per què Valentina no se sent valenta.

5. Anota el significat de les expressions destacades en el text. Després, compara-ho amb el que ha escrit la companya o el company del costat.

6. Per a Valentina, estar en l'aire és una sensació única i magnífica. Què us fa sentir així a vosaltres?

7. La por és una de les emocions bàsiques. Com reconeixeu quan teniu por? Què feu per a sentir-vos millor?

Suggeriments didàctics

- En «Llegim i comprenem» treballem la comprensió lectora d'una manera sistemàtica. En primer lloc, hi ha preguntes d'observació (icona lupa); en segon lloc, preguntes de comprensió del text (icona bombeta) i, finalment, qüestions sobre valors i emocions a partir del tema de la lectura (icona cor).
- Per a completar l'activitat d'observació, podem explicar-los que Rússia és el país més gran del món, amb una superfície de 17 milions de km², fet que es pot observar clarament comparant els tres dibuixos; que els altres països són fàcils d'identificar perquè presenten una silueta característica: la imatge b), que es correspon amb Itàlia, té forma de bota; i la imatge c), el Regne Unit, ens recorda una dona amb un vestit i un barret.
- L'activitat 3, la podem completar indicant als xiquets i les xiquetes quin és l'equivalent en castellà de la paraula russa *txaika* i la valenciana *gavina*: *gaviota*. També podem enriquir l'activitat 5 comparant el valencià i el castellà mitjançant les paraules marcades. Destacarem que l'adjectiu *vasta* s'escriu igual en les dues llengües i significa el mateix; la resta de paraules difereixen: **lliscar** → *deslizarse*; **polemitzar** → *polemizar*; **alleujar** → *aliviar, calmar*; **trontollar** → *tambalearse*.

1. Busqueu informació i relacioneu.

Marie Curie •	• Va descobrir l'estructura de doble hèlix de l'ADN.
Ada Lovelace •	• Va descobrir el primer ictiosaure.
Mary Anning •	• Va desenvolupar el primer codi de computació.
Rosalind Franklin •	• Va descobrir la radioactivitat.

2. Escolteu l'àudio i contesteu.

- Què tenen en comú Mary Anning i Rosalind Franklin?
- Per què penseu que la Societat Geològica de Londres no acceptava dones?
- Creieu que aquest tipus de discriminacions continuen existint?

3. Imagineu que denuncieu la Societat Geològica de Londres per no acceptar dones. Quins arguments donaríeu? Feu-ne un esbós amb les idees més importants.

4. Us heu sentit discriminats alguna volta? Per quin motiu?

5. Quins tipus de discriminació coneixeu?

6. Feu una pluja d'idees de coses que podem fer per a acceptar la diversitat sense condicions.

13

Solucions de la pàgina 12

1. Opció a).
2. a) Era paracaigudista. b) Sergei Novikov, un home que treballa per al Cos Nacional de Cosmonautes. c) Perquè les naus espacials de l'agència russa no són segures a l'hora d'aterrar i, com que ella és paracaigudista, és la persona ideal per a dur a terme la missió.
3. Gavina.
4. Perquè té una por inconfessable: fer la contra, pensar de manera diferent i sentir-se sola per això.
5. **Vasta:** molt extensa. **Lliscar:** esvarar. **Polemitzar:** discutir perquè es té una opinió contraposada a una altra. **Alleujar:** fer més lleu. **Trontollar:** moure's amb un moviment ràpid de vaivé.
6. Resposta oberta. És convenient que ho raonen d'una manera correcta.
7. Resposta oberta.

Solucions de la pàgina 13

1. Marie Curie → ...radioactivitat. / Ada Lovelace → ...el primer codi de computació. / Mary Anning → ...el primer ictiosaure. / Rosalind Franklin → ...l'estructura de doble hèlix de l'ADN.
2. Que les dues van ser menyspreades pels seus col·legues masculins, que es van apropiat dels seus descobriments. / Resposta oberta. Exemple: Perquè se les discriminava per raó de gènere, ja que en aquella època es considerava que les dones no eren aptes per a la ciència. / Resposta oberta. Els farem veure que encara hui hi ha eixa classe de discriminacions.
3. Resposta oberta.
4. Resposta oberta.
5. Resposta oberta.
6. Resposta oberta.

Suggeriments didàctics

- En aquesta secció, «Escoltem i parlem», treballarem l'expressió i la comprensió orals per mitjà d'un recurs audiovisual. En aquest cas, els alumnes i les alumnes hauran d'escoltar un àudio en què es parla de les injustícies que van patir dues dones, Mary Anning i Rosalind Franklin, pel que fa als seus estudis i descobriments, que van ser robats pels seus col·legues o col·laboradors masculins. Continuem treballant, doncs, el tema de la seqüència i introduïm la història de dues científiques més.
- De la mateixa manera que en l'apartat «Llegim i comprenem», en aquest hi ha tres parts: observació, comprensió oral i treball de valors i d'emocions a partir del contingut de l'àudio.
- La tercera secció està pensada perquè l'alumnat pugui expressar les seues opinions i els seus sentiments respecte de la discriminació i l'acceptació de la diversitat. Podem aprofitar el moment per a detectar possibles actituds de discriminació entre l'alumnat.

Sabers bàsics

- Identificació dels elements de la comunicació.
- Reconeixement de la importància dels diferents tipus de llenguatges.
- Presa de consciència de l'existència de diverses llengües i de la seua pertinença a sistemes lingüístics concrets.
- Interacció oral.

Competències clau

- Comunicació lingüística.
- Personal, social i d'aprendre a aprendre.
- Digital.
- Consciència i expressió culturals.
- Ciutadana.

La comunicació i les llengües

1. Contesteu breument.

- Quins personatges intercanvien informació?
- Quina informació intercanvien?

Comunicar-se és intercanviar **informació**. Les persones ens comuniquem de diverses maneres: amb gestos, sons, imatges... Però la forma més completa de comunicació és el **llenguatge oral i l'escrit**.

2. Observeu els dibuixos i digueu si la comunicació es fa usant el llenguatge escrit, el llenguatge oral, gestos o imatges.

Els elements més importants de la **comunicació** són: l'**emissor/a**, o persona que emet un missatge; el **missatge**, que és allò que es comunica, i el **receptor/a**, o persona que rep el missatge.

3. Fixa't en la imatge i contesta.

- La persona que parla és...
- La persona que escolta és...
- El contingut de la bafarada és...

4. Identifica els elements de la comunicació en les imatges de l'activitat 2.

Suggeriments didàctics

- En aquesta secció, «Pensem», treballem continguts de gramàtica de manera senzilla i entenedora. Hui tractem la comunicació i les llengües: la manera com ens comuniquem, els elements de la comunicació, la diferència entre comunicació verbal i no verbal, i la importància dels idiomes.
- Abans de començar a explicar aquesta part, podem establir un diàleg breu amb l'alumnat amb preguntes per a introduir el tema: «Fins ara ens hem entés?», «Hem pogut comunicar-nos?», «Quins mitjans hem utilitzat per a fer-ho?». Podem aprofitar aquesta conversa per a fer-los veure la complexitat dels actes de comunicació i de les destreses que es requereixen per a dur-los a terme, i exemplificar diferents situacions de comunicació perquè n'identifiquen els elements fonamentals.
- En aquestes pàgines les imatges són determinants per a fer les activitats i per a entendre què s'hi demana. Caldrà insistir en l'observació i la identificació dels diferents elements gràfics. La primera imatge serveix per a treballar l'activitat 1; el grup de dibuixos, les activitats 2 i la 4, i la tercera imatge, en què es veuen dues xiques conversant, per a treballar l'activitat 3.

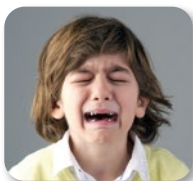

Saps què pensen els teus amics sense haver de dir ni una paraula? Notes que una amiga està trista només de mirar-la? Això és perquè existeix un llenguatge universal que domines sense saber-ho.

La **comunicació no verbal** és l'intercanvi d'informació sense usar el llenguatge oral o escrit. Pot ser a través de gestos, imatges o, fins i tot, objectes.

5. Enumereu per torns situacions en què ens comuniquem sense necessitat de parlar.
6. Explica quina informació transmet l'expressió d'aquestes persones. Fixa't en els ulls, la boca o les mans.

Per a comunicar-nos oralment o per escrit, les persones usem diverses **llengües**, per exemple, el valencià, el rus, el castellà, el francès o el gallec, entre altres.

7. Observa el mapa i indica quines llengües es parlen oficialment en les zones pintades de verd.

15

Suggeriments didàctics

- Podem enriquir les diferents situacions de comunicació posant-ne més exemples: una àrbitra xiulant en un partit de bàsquet, un auxiliar de vol quan l'avió està a punt d'enlairar-se, etc. Els xiquets i xiquetes han de distingir els elements de cada una.
- Enllaçant amb el TIL, podem fer que l'alumnat busque expressions senzilles (*bon dia, bona nit, adeu, gràcies*) en les diferents llengües de l'estat i que hi establisquen semblances i diferències. També podem aprofitar-ho per a explicar que el gallec, el castellà i el valencià són llengües romàniques i que, per això, podem trobar estructures lingüístiques semblants en les tres llengües, mentre que el basc no pertany a aquest grup i, per aquest motiu, és tan diferent.
- Podem plantejar una altra activitat en grup i aplicar-hi la tècnica del puzzle d'Aronson fent que cada membre busque informació sobre diferents tipus de comunicació: llengua de signes, alfabet Braille, codi morse i codi internacional de banderes.

Solucions de la pàgina 14

1. Una xiqueta i un xiquet. / La xiqueta pregunta qui és Pilar Mateo i el xiquet li explica que és una química valenciana reconeguda internacionalment.
2. 1) Llenguatge oral. 2) Llenguatge escrit. 3) Imatge. 4) Gestos. 5) Gestos.
3. La persona que parla és l'**emissora**. / La persona que escolta és la **receptora**. / El contingut de la bafarada és el **missatge**.
4. 1) Emissor: xica; receptor: persona que escolta a l'altra banda del telèfon; missatge: contingut de la conversa. 2) Emissor: editorial periodística; receptor: lector; missatge: notícies. 3) Emissor: Direcció General de Trànsit; receptor: vianants; missatge: zona escolar, perill. 4) Emissor: dona major; receptor: algú que se'n va; missatge: adeu. 5) Emissor: xiqueta; receptor: xiquet; missatge: telefona'm.

Solucions de la pàgina 15

5. Resposta oberta. Exemple de resposta: Quan fem l'ullet a algú per a dir-li que fem broma; quan ens posem el dit als llavis per a demanar silenci; quan un agent alça el braç i ens ensenya la palma de la mà per a indicar que parem.
6. Felicitat, por, pena, enuig.
7. Galícia: gallec i castellà; País Basc i Navarra: basc i castellà; Catalunya, Comunitat Valenciana i Illes Balears: català/valencià i castellà.

Aprentatge cooperatiu

Les tres activitats orals es poden treballar en grup en forma de taula redona o per parelles. Si ho considerem convenient, l'activitat 5 es pot fer per escrit utilitzant la tècnica del full giratori.

Sabers bàsics

- Discriminació de síl·labes, diftongs i hiats.
- Identificació de paraules segons el nombre de síl·labes.
- Identificació de diftongs i de hiats.
- Aplicació de les normes de separació de síl·labes tenint en compte els diftongs, els hiats i els dígrafs.

Competències clau

- Comunicació lingüística.
- Plurilingüe.
- Digital.
- Personal, social i d'aprendre a aprendre.
- Consciència i expressió culturals.

La síl·laba, els diftongs i els hiats

La **síl·laba** és cada un dels colps de veu amb què pronunciem una paraula. En cada síl·laba sempre trobem, almenys, una vocal.

vo-lar → 2 síl·labes

nau → 1 síl·laba

Va-len-ti-na → 4 síl·labes

ga-vi-na → 3 síl·labes

Segons la quantitat de síl·labes, les paraules poden ser **monosíl·labes** (una síl·laba) o **polisíl·labes** (més d'una síl·laba).

1. Separa en síl·labes les paraules següents.

estrela   por   astrofísica   cames   cosmonauta

Quan dues vocals van juntes dins d'una mateixa síl·laba, tenim un **diftong**.

Exemple: **es-pai**.

Quan dues vocals van seguides però en síl·labes diferents, tenim un **hiat**.

Exemple: **ca-li-a**.

👁 En valencià, a diferència del castellà, les vocals **i + a, i + e, i + o** precedides de consonant no formen diftong.

En valencià	En castellà
na-ci-o-nal	na-cio-nal
cons-ci-èn-ci-a	con-cien-cia
es-tu-dí-ar	es-tu-diar
con-di-ci-ó	con-di-ción

2. Classifica les paraules d'aquest fragment en una taula com la següent.

Com calia esperar, Valenta Valentina digué sí a la proposta. Es va incorporar al Cos Nacional de Cosmonautes i es va entrenar durant mesos de manera disciplinada i conscienciosa. Estudiava hores i hores sobre les lleis físiques de l'espai i la gravetat, i aprenia a manejar màquines i robots. També feia durs exercicis i entrenaments esportius per a poder suportar les condicions físiques que es viuen en el cosmos.

1 síl·laba	2 síl·labes	3 síl·labes	Més de 3 síl·labes

Suggeriments didàctics

- En la secció «Seguim les normes» es tracten qüestions d'ortografia i es remarquen les diferències entre el valencià i el castellà. En aquest cas, la separació sil·làbica.
- Podem començar explicant la teoria de menys dificultat a més i posant exemples pràctics de diferents classes: separació d'una paraula amb una sola vocal, vocal + consonant, consonants + vocal; i continuar indicant més exemples de síl·labes amb diftongs i amb hiats. En qualsevol cas, farem una dicció clara perquè comproven la diferència entre la unió i la separació de dues vocals en contacte.
- Si tenim temps, podem proposar als alumnes que juguen a fer dibuixos senzills de coses que, escrites, presenten dues vocals en contacte, per exemple: *palau, bou, guant, coet, llengua, policia*. Per torns, hauran d'ensenyar el dibuix als companys i companyes perquè diguen el nom i l'escriuen separant-ne les síl·labes. Sempre que la paraula ho permeta, podem comparar-la amb la castellana equivalent i veure com se separa.
- També seria convenient que explicàrem i posàrem exemples de la regla que diu: «La vocal *i* precedida de consonant i seguida de *a, o* i *e* no forma diftong»: *València, aviació, Gabriel*, a diferència del castellà.

3. Copia del text anterior totes les paraules amb diftong i totes les paraules amb hiat, tenint en compte que hi ha diferències respecte del castellà.

A l'hora de separar en síl·labes, hem de saber que **en valencià** hi ha dígrafs que se separen en síl·labes distintes i dígrafs que no se separen.

- **Se separen:** **rr, ss, tg, tj, tx i tz.** → gor-ra, pas-seig, met-ge, plat-ja, dot-ze.
- **No se separen:** **ll, ny, gu, qu i ig.** → ca-llar, ba-nyar, or-gue, mà-qui-na, ma-reig.

En castellà, els dígrafs no se separen mai (ch, ll, rr, qu i gu).

4. Separa les síl·labes de les paraules marcades tenint en compte com se separen els dígrafs i els hiats en valencià.

Entre els **avanços** que es poden veure en la mostra **destaquen** invents de la vida **quotidiana** ideats per dones, com el **corrector líquid** opac, registrat per Bette Nesmith Graham als anys 50; l'**eixugaparabrises**, inventat per Mary Anderson a principi del segle xx, o els **bolquers** d'un sol ús, que el 1951 va patentar Marion Donovan. Així mateix, **coneixem** la **creació** del vehicle Rover Sojourner, que va **aterrar** a Mart el 1997 i que va **dissenyar** la **científica** de la NASA Donna Shirley, o la fibra d'alta **resistència utilitzada** per a l'**elaboració** d'**armilles** antibales, aquest últim invent patentat per Stephanie Kwolek el 1974. Com a científica més propera apareix Pilar Mateo, doctora per la Facultat de Química de la Universitat de **València**, que ha patentat una pintura insecticida usada per **poblacions** indígenes de Sud-Amèrica per a combatre **malalties**.

Font: Universitat de València

Dictat

5. Escriu el dictat.

- Revisa el text en la versió digital i anota:
  - Faltes que has comés perquè no coneixies la paraula.
  - Faltes que has comés perquè no recordaves com s'escrivia la paraula.
- Anota cinc paraules amb dígraf que vulgues recordar.

17

Suggeriments didàctics

- Podem ampliar l'explicació del diftong indicant que es forma quan apareixen juntes una vocal qualsevol (a, e, i, o, u) i les vocals i o u, com en els mots **ai-re** o **neu-la**.
- Podem seguir treballant tots aquests conceptes de manera pràctica a partir del dictat i demanar-los que classifiquen en una taula les paraules que hi apareixen i que contenen diftongs, hiats i dígrafs.
- Així mateix, podem completar aquest treball demanant-los que separen les síl·labes d'aquestes mateixes paraules.
- Una altra opció seria jugar a resoldre una roda de paraules que continguin els dígrafs estudiats. Nosaltres podem fer de locutors i els alumnes l'han de resoldre oralment o per escrit. Per exemple: «Conté el dígraf ll → animal conegut com el rei de la selva; conté el dígraf qu → fruita dolça d'aspecte semblant a la tomaca; conté el dígraf ny → fruit dels pins; conté el dígraf gu (en plural) → fruita en forma de pera amb la pell verda, morada o negra que es pot consumir natural o seca...».

Solucions de la pàgina 16

1. Es-tre-la, por, as-tro-fí-si-ca, ca-mes, cos-mo-nau-ta.
2. **1 síl·laba:** com, sí, a, la, es, va, al, Cos, de, i, es, va, de, i, i, les, lleis, de, el (l'), i, la, i, a, i, durs, i, per, a, les, que, es, en, el. / **2 síl·labes:** digué, durant, mesos, hores, sobre, espai, robots, també, feia, poder, viuen, cosmos. / **3 síl·labes:** calia, esperar, Valenta, proposta, entrenar, manera, físiques, gravetat, manejar, màquines, esportius, suportar, físiques. / **Més de 3 síl·labes:** Valentina, incorporar, Nacional, Cosmonautes, disciplinada, conscienciosa, estudiava, aprenia, exercicis, entrenaments, condicions.

Solucions de la pàgina 17

3. **Amb diftong:** lleis, espai, feia, viuen, esportius, cosmonautes. / **Amb hiat:** calia, Nacional, conscienciosa, estudiava, aprenia, condicions.
4. A-van-ços, des-ta-quen, quo-ti-di-a-na, cor-rec-tor, lí-liquid, ei-xu-ga-pa-ra-bri-ses, bol-quers, co-nei-xem, cre-a-ci-ó, a-ter-rar, dis-se-nyar, ci-en-tí-fi-ca, re-sis-tèn-ci-a, u-ti-lit-za-da, e-la-bo-ra-ci-ó, ar-mi-lles, Va-lèn-ci-a, po-bla-ci-ons, ma-lal-ti-es.
5. **Dictat.** Entre les activitats que complementen el projecte expositiu, destaquen els tallers didàctics i les visites guiades. Les activitats, que tindran lloc a la sala Manuela Solís, constaran de tres apartats amb recursos didàctics, com ara un joc per a descobrir qui hi ha darrere d'invents i projectes, un joc de dòmino en què la protagonista és la dona, i una altra amb panells imantats sobre un mapamundi on es podran esbrinar les zones del món amb més igualtat entre gèneres. Les sessions són conduïdes per professionals en Educació Artística.

Sabers bàsics

- Comprensió de textos orals i escrits.
- Lectura de textos escrits.
- Identificació de textos biogràfics.
- Discriminació de semblances i diferències entre diferents tipus de textos.

Competències clau

- Comunicació lingüística.
- STEM.
- Digital.
- Personal, social i d'aprendre a aprendre.
- Emprenedora.

18

Valentina Tereixkova
L'espai exterior

Cosmonauta soviètica, Valentina Tereixkova (Rússia, 1937) ha passat a la història per ser la primera dona que va viatjar a l'espai exterior. El seu nom en clau era *Txaika*, que significa 'gavina' en rus. El 16 de juny de 1963, a bord de la nau *Vostok 6*, Tereixkova va fer 48 voltes al voltant de la Terra durant tres dies. Després d'aquesta proesa, Valentina va continuar col·laborant en el programa espacial soviètic i es va convertir en una personalitat destacada a Rússia.

Filla d'un tractorista i d'una treballadora de la indústria tèxtil, des de molt jove va practicar l'esport de salt amb paracaigudes, i fins i tot va obtenir el títol d'instructora en aquesta especialitat. Treballadora en una fàbrica tèxtil, Tereixkova completava els estudis en una escola nocturna.

Atreta per la investigació espacial, no va dubtar a presentar-se voluntària com a futura astronauta i, encara que no tenia la formació adequada, l'agència de l'espai soviètica va decidir preparar-la, juntament amb altres tres dones.

Després de la missió espacial, va estudiar Enginyeria Espacial, camp en què es va graduar en 1969, i va obtenir el doctorat en 1977. Posteriorment es va interessar per la política i, a causa de la seua prominència, va exercir diversos càrrecs polítics a la Unió Soviètica. Va participar en la Conferència Mundial de l'ONU amb motiu de l'Any Internacional de la Dona, duta a terme a Mèxic en 1975, i en 1982 va rebre el Premi Simba per la seua labor de promoció de les dones.

CAMILA MONASTERIO MARTÍN I IRENE GARCÍA RUBIO
Cuéntame cómo dedicarme a la ciencia. MNCN (adaptació)

Suggeriments didàctics

- L'objectiu d'aquest apartat és presentar diverses tipologies textuals i gèneres discursius, però des d'una perspectiva lúdica, abans de passar a fer-ne una explicació teòrica. Aquesta explicació, que es du a terme en l'apartat següent, es materialitza en el repte en equip que trobarem més avant, després de la secció de vocabulari.
- En aquesta pàgina s'ha decidit incloure la biografia de la nostra protagonista inicial, Valentina Tereixkova, per a treballar aquest gènere discursiu i contrastar-lo amb el de l'inici de la seqüència.
- Igual que en la lectura inicial, en l'apartat «Ens divertim llegint» també podem aplicar la tècnica de la lectura compartida.
- Podem completar les dades de l'astronauta russa fent referència a les condecoracions que va rebre al llarg de la seua vida (com a heroïna, pilot cosmonauta i primera dona en l'espai) i al fet que, a diferència d'altres dones que ja hem vist, se li van reconèixer les seues aportacions en vida i no va ser menystinguda per la seua condició de dona.

1. Anoteu en què s'assemblen i en què es diferencien el text inicial de la unitat i el que acabeu de llegir.

2. Marca verdader o fals.

	V	F
Tereixkova va ser la primera astronauta a xafar la Lluna.	☐	☐
Va fer tres voltes a la Terra en 48 dies.	☐	☐
Tereixkova estudiava de dia i treballava de nit.	☐	☐
Sa mare era instructora de salt amb paracaigudes.	☐	☐
Son pare era tractorista.	☐	☐

3. Corregeix les opcions falses de l'activitat anterior perquè siguin verdaderes.

4. Ordena amb números segons quan passa.

- Va rebre el Premi Simba per la seua labor de promoció de les dones.
- Va viatjar a bord de la nau *Vostok 6*.
- Va obtenir el doctorat en Enginyeria Espacial.
- Es va graduar en Enginyeria Espacial.
- Va participar en la Conferència Mundial de l'ONU amb motiu de l'Any Internacional de la Dona.

5. Fes una llista amb els oficis que ha dut a terme Valentina Tereixkova al llarg de la seua vida.

6. En un full giratori, per torns, anoteu en quins llocs podríem trobar un text com l'anterior.

Solucions de la pàgina 19

1. Resposta oberta. Exemple de resposta: **Semblances** → els dos textos parlen sobre la mateixa persona (Valentina Tereixkova) i inclouen un títol. / **Diferències:** Text inicial → és més llarg, el títol fa referència a la peculiaritat més destacada de l'astronauta russa des d'un punt de vista subjectiu, se centra en una part de la vida de Valentina Tereixkova (el reclutament de la paracaigudista per l'Agència Espacial russa), està narrada de forma novel·lada, inclou diàlegs i hi apareixen diferents personatges. Biografia → és un text més curt, resumeix les dades més rellevants de la vida de Tereixkova en ordre cronològic, el títol fa referència al nom de la protagonista i a la fita més important que va dur a terme, la introducció se centra en aquesta mateixa fita (primera dona que va viatjar a l'espai exterior) i en el cos s'expliquen els esdeveniments més importants de la seua vida des del naixement fins a l'actualitat.

2. F, F, F, F, V.

3. Tereixkova va ser la primera dona que va viatjar a l'espai exterior. / Va fer 48 voltes a la Terra durant 3 dies. / Tereixkova treballava de dia i estudiava de nit. / Sa mare treballava en una empresa tèxtil.

4. 5, 1, 3, 2, 4.

5. Astronauta, instructora de salt amb paracaigudes, treballadora en una empresa tèxtil, política.

6. Resposta oberta. Exemple de resposta: en una enciclopèdia; en un recull de biografies; en un llibre de text; en una exposició sobre l'astronauta russa, sobre dones que van destacar en algun camp científic o sobre la història de l'espai en general; en un reportatge periodístic sobre la vida de Tereixkova...

Suggeriments didàctics

- Les activitats d'aquesta pàgina fan referència al text anterior i ens serveixen per a treballar la comprensió escrita; també preparen l'alumnat per a passar a la part més teòrica que hi ha a continuació, en la pàgina següent.
- En l'activitat 1 podem indicar-los que es fixen bé en la disposició dels textos i en els signes gràfics que s'hi utilitzen (o no) en cada un; per exemple, pel que fa als guions dels diàlegs, els signes d'exclamació i d'interrogació o els punts suspensius, que els poden ajudar a establir una de les diferències fonamentals entre un text i l'altre.
- A l'hora de treballar l'activitat 4, seria convenient que destacàrem la importància de l'ordre cronològic per a narrar la vida d'una persona i avançar que és una de les bases de qualsevol biografia.
- Podem ajudar l'alumnat a fer l'activitat 6 iniciant nosaltres la roda o indicant-los que un text com aquest es podria trobar tant en determinats tipus de llibres com en llocs físics (museus, cases de cultura, espais culturals o qualsevol altre indret on es pugui fer alguna exposició, per exemple).

Sabers bàsics

- Expressió escrita.
- Reconeixement d'un text narratiu.
- Foment de la creativitat.
- Aplicació de models textuais.
- Comprensió d'elements gràfics o visuals.

Competències clau

- Comunicació lingüística.
- STEM.
- Digital.
- Personal, social i d'aprendre a aprendre.
- Emprenedora.

La biografia

La **biografia** és un text en què s'explica la vida d'algú, generalment un personatge que ha destacat en algun camp.

Se'n destaquen les dades més rellevants i se segueix un ordre cronològic.

Les parts d'una biografia són aquestes:

- **Títol**, que generalment coincideix amb el nom del personatge i pot incloure alguna frase relacionada.
- **Introducció**, que destaca la fita més important del personatge.
- **Cos**, que presenta els esdeveniments més importants de la seua història en ordre cronològic, començant pel naixement i acabant per la mort o per l'actualitat (si el personatge és viu).

1. Quins d'aquests esdeveniments inclouries en la teua biografia?

- On vas nàixer.
- On estudies.
- Què has esmorzat hui.
- Què és el més divertit que t'ha passat en la vida.
- Quantes voltes et rentes les dents cada dia.
- Qui són els teus pares.
- En quines activitats destagues.
- A quina hora et vas gitar ahir.

Suggeriments didàctics

- En aquesta secció, «Escrivim», expliquem els conceptes teòrics que s'han esbossat en l'apartat anterior per mitjà de les activitats i els apliquem de manera pràctica en la part final demanant a l'alumnat que escriga una biografia sobre un personatge femení destacat.
- Quan expliquem la teoria, la podem relacionar amb el text anterior de Valentina Tereixkova i anar marcant o assenyalant en el fragment les diferents característiques que s'indiquen en el requadre.
- L'activitat 1 ens dona peu a parlar de les autobiografies (la vida d'una persona explicada per ella mateixa) i de la diferència més destacada respecte d'una biografia narrada per una altra persona: l'ús de les formes verbals en primera o en tercera persona, respectivament. Introduïm, així, breument un contingut que es tractarà més avant, en la unitat 4: la narració en primera persona.

2. Tria un d'aquests personatges i redacta'n la biografia seguint els passos que t'indiquem.

J. K. Rowling
(escriptora)

Jacinda Ardern
(política)

Clara Wieck
(compositora)

La persona
que tu tries

- Escriu el nom complet i els cognoms del personatge triat.
- Indica la data i el lloc on ha nascut.
- Explica breument en què destaca, per què és un personatge conegut.
- Resumeix amb poques paraules qui era la seua família: a què es dedicaven, si tenien pocs recursos o no, d'on eren originaris.
- Explica'n la infantesa i la joventut: què va estudiar, on, en quines ciutats va viure, si va tindre una infància difícil o no.
- Comenta breument la vida personal: relacions, fills i filles, divorcis, pèrdues rellevants.
- Parla dels viatges que ha fet i que han marcat la seua carrera.
- Destaca les fites més importants en la seua vida professional: descobriments, obres, publicacions, invents, creacions, càrrecs.
- Indica els reconeixements que ha rebut al llarg de la seua trajectòria.
- Explica què fa en la actualitat (si és un personatge viu), o indica el lloc i la data en què va morir i la causa.

Consells

- Usa els verbs en tercera persona i en passat.
- Afig referències contínues al lloc i a la data.
- Segueix l'ordre cronològic, excepte per a destacar fets importants.
- Pots incloure-hi alguna anècdota o fet curiós.

Solucions de la pàgina 20

1. On vas nèixer. / On estudies. / Què és el més divertit que t'ha passat en la vida. / Qui són els teus pares. / En quines activitats destacaes.

Solucions de la pàgina 21

2. Resposta oberta.

Aprentatge cooperatiu

L'activitat 1 es pot treballar per mitjà de la tècnica de les parelles comparteixen per a fer-la més participativa.

TIL i TILC

Un dels exemples de personatges indicats en l'activitat 2 es relaciona amb la matèria de Música.

Suggeriments didàctics

- Aquesta part de la secció és, eminentment, pràctica. Abans de començar a mamprendre la tasca de redactar la biografia d'algun dels personatges indicats, podem comentar amb l'alumnat els diferents passos que s'han de seguir i resoldre possibles dubtes.
- És important que es fixen en els consells. També els podem comentar que poden afegir-hi alguna fotografia del seu personatge per a enriquir la redacció.
- Seria interessant que els personatges femenins triats foren variats. Podem suggerir, per tant, que abans de fer l'activitat, per grups, comenten les seues preferències, indiquen unes quantes opcions de dones destacades en diferents camps del saber i arriben a un acord. També podem indicar-los nosaltres mateixos exemples de dones destacades en diverses especialitats.
- En cada unitat, per a acabar l'apartat, se'ls demana que arxiven el treball dut a terme en el seu portafolis.

Sabers bàsics

- Comprensió de vocabulari.
- Identificació i discriminació de diccionaris i enciclopèdies.
- Recerca d'informació en una enciclopèdia.
- Expressió escrita.
- Foment de la creativitat.
- Aplicació de models textuais.

Competències clau

- Comunicació lingüística.
- STEM.
- Digital.
- Personal, social i d'aprendre a aprendre.
- Emprenedora.
- Consciència i expressió culturals.

Els diccionaris i les enciclopèdies

El **diccionari** explica el **significat** de les paraules comunes d'una llengua i mostra com s'escriuen. Els diferents significats o **accepcions** d'una paraula hi apareixen numerats.

A més del diccionari general, n'hi ha d'altres classes. Per exemple:

- Diccionari de sinònims i antònims: conté paraules de significat semblant i contrari per a cada entrada.
- Diccionari bilingüe: inclou les paraules equivalents en un altre idioma.
- Diccionari especialitzat: inclou termes específics d'una disciplina (medicina, electricitat, informàtica, etc.).

1. Busca en el diccionari la paraula **nau** i indica quina accepció apareix en cada oració.

- Les naus de vapor del Mississipí són famoses arreu del món.
- La nau *Vostok 6* va fer 48 voltes a la Terra en tres dies.
- Hi ha hagut un gran incendi en una nau industrial de Torrent.

2. En quina classe de diccionari consultaries els dubtes següents?

- Una paraula que signifiqui el mateix que **cosmos**.
- El significat de la malaltia anomenada **condromalàcia**.
- El significat del verb **volar**.
- La paraula valenciana equivalent a **txaika**.

L'**enciclopèdia** és una obra que arreplega el coneixement humà universal. Hi podem consultar articles de ciència, història, geografia i altres disciplines, sovint acompanyats d'imatges i gràfics a color. És el lloc ideal per a consultar noms propis, com ara personatges destacats o topònims. Segons el contingut, tenim:

- Enciclopèdia **general**, en què s'expliquen temes de totes les àrees.
- Enciclopèdia **especialitzada**, dedicada a informar sobre un camp concret, per exemple, l'art, els esports o la música.

3. Busca el nom de la teua localitat en una enciclopèdia i completa un requadre com aquest amb les dades que hi trobes.

Nom de l'enciclopèdia	Nom de la població	Nombre d'habitants	Dades geogràfiques	Dades històriques	Altres informacions

22

Suggeriments didàctics

- Seria interessant ampliar el contingut dels diccionaris i de les enciclopèdies mostrant-los-en de diferents tipus, des dels més senzills fins als més complets, a més dels que s'esmenten en aquesta mateixa pàgina, i que pogueren fullejar-los i comprovar les diferències entre els uns i els altres.
- També podem treballar els diccionaris i les enciclopèdies en línia i ensenyar-los com s'hi fan servir; per exemple, els podem mostrar el DIDAC, el *Diccionari normatiu* de l'AVL, el de l'Enciclopèdia Catalana o els diferents diccionaris terminològics en línia inclosos en el portal del TERM CAT. Els podem advertir, així mateix, que, tot i que la Viquipèdia és una enciclopèdia en línia molt utilitzada, a vegades no és fiable, perquè està creada a partir de l'aportació de persones que no sempre són especialistes en la matèria. Per tant, és molt important fer cerques per mitjà de recursos fiables i contrastar la informació que troben en pàgines web que no pertanyen a organismes oficials o professionals.
- Podem destacar els avantatges d'usar diccionaris perquè els xiquets i les xiquetes els identifiquen com una eina important per a consultar dubtes ortogràfics, de significat de paraules o models d'ús.

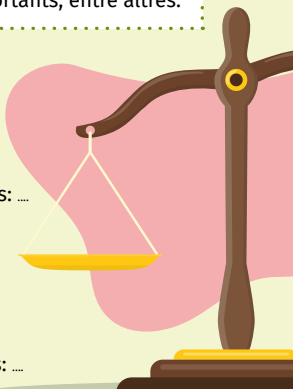

El mural de la justícia

En aquesta unitat, hem vist el cas de persones que van fer coses extraordinàries, però que van ser invisibilitzades injustament pel fet de ser dones, com ara Mary Anning o Clara Wieck. Per això us proposem que feu un mural en què les feu ben visibles, amb fotografies, dades biogràfiques bàsiques o contribucions més importants, entre altres.

1. Abans d'iniciar la tasca, trieu en equips com la fareu.

- En quin format presentareu el mural?
  - Digital. En paper.
- On treballareu?
  - A l'aula. A casa. A l'aula d'informàtica. Altres: ...
- Com presentareu el mural?
  - Físicament. En una memòria USB. Altres: ...
- El donareu a conèixer a la resta del centre?
  - Sí. No.
- Si la resposta anterior és afirmativa, com compartireu el mural?
  - En el tauler d'anuncis. En el web del centre. Altres: ...

2. Decidiu quines persones tractarà cada equip (poden haver aparegut en la unitat o no) i quins materials caldrà.

Personatges:

Valentina Tereixkova, Marie Curie, Ada Lovelace, Mary Anning, Rosalind Franklin, Bette Nesmith Graham, Mary Anderson, Marion Donovan, Donna Shirley, Stephanie Kwolek, Pilar Mateo, J. K. Rowling, Jacinda Ardern, Clara Wieck, altres.

Materials:

cartolina, fotografies, paper, barra d'apegar, tisores

3. Penseu en els diferents rols que podeu fer i repartiu-vos les tasques: buscar informació biogràfica, redactar els textos, aportar imatges, corregir els textos, muntar el mural.

4. Presenteu el mural a la classe.

23

Solucions de la pàgina 22

1. a) Embarcació capaç de flotar que es desplaça per l'aigua. b) Aeronau, vehicle dissenyat per a navegar per l'aire. c) Edifici o construcció de grans dimensions que s'usa amb finalitats industrials o d'emmagatzematge.
2. a) Diccionari de sinònims i antònims. b) Diccionari especialitzat. c) Diccionari general. d) Diccionari bilingüe rus-valencià.
3. Resposta oberta.

Aprentatge cooperatiu

Els membres determinen les tasques i els rols i poden coordinar-se amb els membres d'un altre equip que tinguen el mateix rol o la mateixa tasca.

TIL i TILC

El repte d'aquesta seqüència es pot treballar conjuntament amb l'àrea d'Educació Artística.

Suggeriments didàctics

- En aquest apartat es planteja sempre una situació d'aprenentatge en equip que treballa els coneixements i les competències desenvolupats al llarg de la seqüència.
- En la unitat 1, l'objectiu és que els xiquets i les xiquetes elaboren un mural per a fer visibles dones destacades que han contribuït, amb les seues aportacions i descobertes, a enriquir algun camp del saber.
- És important que cada membre de l'equip tinga clara quina és la seua funció perquè tot el món hi participe de manera equilibrada. Expliquem-los que el pas 3 és fonamental per a treballar en equip.
- Finalment, han de presentar el mural a classe. Podem guardar tots els treballs elaborats per a organitzar una exposició en el centre educatiu quan arribe el 8 de març.

Sabers bàsics

- Repàs de continguts.
- Autoavaluació personal.

Competències clau

- Comunicació lingüística.
- STEM.
- Personal, social i d'aprendre a aprendre.
- Consciència i expressió culturals.
- Emprenedora.

1. Posa un exemple de situació comunicativa i indica qui és l'emissor/a, qui és el receptor/a i quin és el missatge.

Exemple: *Un semàfor en roig. Emissor: el semàfor. Receptors: els conductors. Missatge: no passeu.*

2. Separa en síl·labes les paraules d'aquesta oració. A continuació, tradueix-la al castellà i fes el mateix.

«La paciència és la mare de la ciència.»

- Té el mateix nombre de síl·labes en valencià que en castellà? Per què?

3. Troba els diftongs i els dígrafs en aquest fragment sobre Amelia Earhart i classifica'ls en una taula.

Va ser una aviadora estatunidenca, famosa per les seues marques de vol i per intentar dur a terme el primer viatge aeri al voltant del món sobre la línia de l'equador.

La seua última comunicació per ràdio va ser el 3 de juliol. S'organitzà una missió de rescat amb nou vaixells i més de cinquanta avions, però tots els esforços foren en va.

TONY AMAGO I NURIA RODRÍGUEZ

Xiquetes que van somiar allò impossible. Bromera

4. Encercla els dígrafs en el text anterior.

5. Indica tres esdeveniments que no inclouries en la biografia d'una persona.

6. Anota les diferències principals entre un diccionari i una enciclopèdia.

Suggeriments didàctics

- L'apartat «Recordem» ens serveix per a repassar tots els continguts més importants de la unitat.
- Abans de començar a resoldre les activitats, podem fer un recordatori dels diferents apartats que hem treballat al llarg de la seqüència, bé nosaltres mateixos o bé a partir de la participació de l'alumnat. En aquest últim cas, seria ben interessant utilitzar la tècnica del puzzle d'Aronson i repartir els quatre temes que es tracten en les sis activitats: les situacions comunicatives; els diftongs, els hiats i els dígrafs; la biografia, i els diccionaris i les enciclopèdies.
- És un bon moment, una vegada fetes les activitats, de detectar quins coneixements s'han assolit i quins no, i insistir en els que els han resultat més difícils.

1. Creus que sabries explicar-ho?

Què és la comunicació.	☐	☐	☐
Quina diferència hi ha entre un diftong i un hiat.	☐	☐	☐
Per a què serveix una biografia.	☐	☐	☐
En què es diferencien diccionaris i enciclopèdies.	☐	☐	☐

2. Com has treballat?

La meua actitud amb els altres ha sigut participativa, col·laborativa i dialogant.	☐	☐	☐
He après molt i sé explicar els meus coneixements.	☐	☐	☐
M'he esforçat perquè les classes anaren bé.	☐	☐	☐

3. Com ha treballat l'equip?

Tots els membres de l'equip ens hem esforçat igual.	☐	☐	☐
Hem respectat els rols que ens havíem assignat.	☐	☐	☐
Hem tingut en compte l'opinió de tots i hem parlat de manera respectuosa.	☐	☐	☐

4. Anota en una fitxa les idees següents.

- Per a què et poden servir les coses que has après?
- Quines de les coses que has après són útils per a altres llengües?

25

Solucions de la pàgina 24

1. Resposta oberta. Exemple de resposta: la carta d'un restaurant. Emissor: propietari. Receptors: clients. Missatge: plats que s'hi ofereixen.
2. La pa-ci-èn-ci-a és la ma-re de la ci-èn-ci-a. / La paciència es la madre de la ciencia → La pa-cien-cia es la ma-dre de la cien-cia. / No, perquè les vocals en contacte que formen diftong o hiat són diferents en una llengua i en l'altra.
3. **Diftongs:** equador, nou, vaixells, cinquanta. **Dígrafs:** marques, viatge, missió, organitzà, Rodríguez, xiquetes, allò, impossible.
4. Han d'encerclar: **marques**, **viatge**, **organitzà**, **missió**, **vaixells**, **Rodríguez**, **xiquetes**, **allò**, **impossible**.
5. Resposta oberta. Exemple de resposta: quantes hores dorm al dia, quantes vegades es dutxa els caps de setmana, cada quant de temps es talla els cabells.
6. En un diccionari s'explica el significat de les paraules comunes d'una llengua, es mostra com s'escriuen i les diferents accepcions d'aquestes apareixen numerades. En una enciclopèdia es recullen articles de diferents especialitats que inclouen, sovint, imatges i gràfics a color.

Suggeriments didàctics

- En aquesta pàgina s'inclouen una sèrie de rúbriques d'autoavaluació perquè les xiquetes i els xiquets reflexionen sobre el que han après i com han treballat.
- Una manera de valorar el que han après és preguntar-los si serien capaços d'explicar-ho, que és la fórmula que s'utilitza ací. Al llarg del llibre, però, també es fan servir altres vies, com ara «Creus que podries posar exemples de...?» o «Creus que series capaç de fer una exposició sobre...?».
- En la segona rúbrica, se'ls pregunta per l'actitud individual que han tingut al llarg de la seqüència.
- Finalment, hi ha la rúbrica d'autoavaluació de l'equip, que busca una reflexió col·lectiva.
- La pàgina es complementa amb un quart apartat perquè valoren la utilitat i les aplicacions d'allò que han après.

Aprentatge cooperatiu

Per a repassar els continguts de la unitat abans de fer les activitats de repàs, pot ser interessant fer servir la tècnica del puzzle d'Aronson.

TIL i TILC

S'insisteix, novament, en el tractament integrat de llengües.

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

